

ESIOPETUS VUOROHOIDOSSA

Maija Murto

Varhaiskasvatustieteen
pro gradu -tutkielma
Kevätlukukausi 2017
Kasvatustieteiden laitos
Jyväskylän yliopisto

TIIVISTELMÄ

Murto, Maija 2016. Esiopetus vuorohoidossa. Varhaiskasvatustieteen pro gradu-tutkielma. Jyväskylän yliopisto. Kasvatustieteiden laitos, 83 sivua.

Esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämistä ei ole juurikaan tutkittu aiemmin. Aihe on kuitenkin tärkeä ja ajankohtainen, koska vuorohoidon tarve on lisääntynyt, ja esiopetus on nykyisin velvoittavaa. Tutkimuksen teoreettisena lähtökohdiana on opetussuunnitelma esiopetuksessa ja kontekstina vuorohoito.

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää esiopetuksen toteuttamista vuorohoidossa. Halusin selvittää, miten esiopetus ja vuorohoito on yhdistetty päiväkohteissa. Miten esiopetuksen opetussuunnitelmaa toteutetaan, kun lapsi on hoidossa epätyypillisinä aikoina kuten illalla tai viikonloppuina.

Tutkimuksen kohteena olivat vuorohoidossa työskentelevät esiopetuksesta vastaavat lastentarhanopettajat. Miten he kuvaavat esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämistä. Tutkimuksen aineisto koostuu kahdesta ryhmähaastattelusta, joihin osallistui kuusi vuorohoidossa työskentelevää lastentarhanopettajaa. Aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin.

Tutkimukseni mukaan vuorohoidon esiopetuksessa toteutetaan esiopetuksen opetussuunnitelmaa. Esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämisessä on kuitenkin haasteita niin lapsen kuin työntekijänkin kannalta katsottuna. Lapset olivat vaihtelevasti paikalla, ja heillä saattoi olla pitkiäkin vapaa jaksoja.

Avainsanat: vuorohoito, esiopetus, varhaiskasvatus

Sisällys

TIIVISTELMÄ	4
1 JOHDANTO	5
2 ESIOPETUS	8
2.1 Esiopetus osana varhaiskasvatusjärjestelmää	8
2.2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet.....	9
2.2 Opetussuunnitelma kasvun ja oppimisen lähtökohtana	11
2.3 Opetussuunnitelma esiopetuksessa	14
3 VUOROHOITO OSANA SUOMALAISTA KASVATUSJÄRJESTELMÄÄ	26
3.1 Vaihteleva arki vuorohoidon haasteena.....	27
3.2 Vuorohoito ja esiopetus	31
4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN	32
4.1 Tutkimusongelmat.....	32
4.2 Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat	33
4.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä	35
4.4 Aineiston analyysi	38
4.5 Tutkimuksen eettiset periaatteet	41
5 ESIOPETUS VUOROHOIDOSSA	42
5.1 Esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa.....	43
5.2 Esiopetuksen toteuttaminen vuorohoidossa	49

5.3 Vuorohoidon esiopetuksen ominaispiirteet.....	58
6 POHDINTA.....	65
6.1 Esiopetus vuorohoidon vaihtelevassa arjessa	65
6.2 Esiopetuksenopetussuunnitelman toteuttamisen haasteet vuorohoidossa	68
6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus	70
6.4 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusmahdollisuudet	74
LÄHTEET.....	75
LIITTEET.....	82

1 JOHDANTO

Yhteiskuntamme on käynnissä vuorokauden ympäri, tehtaissa tehdään kolmi-vuorotyötä, sairaalat päivystävät, samoin palokunta ja poliisi. Myös näissä työ-paikoissa työskentelevien vanhempien lapsille on järjestettävä päivähoitoa. Jo päivähoiton järjestämisessä on omat haasteensa, kun vanhemmat tekevät vuo-rottyötä. Mutta miten on esiopetuksen laita? Kuinka esiopetus, joka on kello 8.00-12.00 välillä tapahtuvaa toimintaa, saavuttaa vuorohoidon lapset? Onko esiope-tuksen opetussuunnitelmaa mahdollista toteuttaa, jos lapsi tulee ilta vuoroon, tai vasta yöhön?

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää, miten lastentarhanopettajat ku-vaavat esiopetuksen järjestämistä vuorohoidossa; minkälaisia mahdollisuuksia tai rajoitteita vuorohoito asettaa esiopetuksen toteuttamiselle. Miten esiopetuk-sen opetussuunnitelmaa toteutetaan vuorohoidossa? Millainen on lapsen esiope-tuspäivä, jos se alkaakin vasta iltapäivällä tai ani varhain aamulla?

Tällä hetkellä julkisuudessa käydään keskustelua epätyypillistä työaika teke-vien perheiden asemasta sekä lasten vuoropäivähoidon tarpeista. Päivähoidon varhaiskasvatus on yleensä kello. 6.00- 18.00. välillä tapahtuvaa toimintaa. Vuo-rohoidosta puhutaan, kun lapsen hoidontarve ajoittuu näiden aikojen ulkopuo-lle. Lapsi saattaa tarvita hoitoa aikaisin aamulla, illalla, yöllä tai viikonloppuna.

Keskusteluun ovat osallistuneet ja oman näkemyksensä esittäneet muun muassa vanhemmat, lastensuojelu- ja työmarkkinajärjestöt sekä poliitikot. Kuitenkin

suomalainen epätyyppillisiin työaikoihin liittyvä tutkimustieto on vähäistä. Etenkin lasten vuorohoitoa ja ympärivuorokautista hoitoa on tutkittu niukasti, vaikka sen tarve näyttäisi olevan kasvussa. Vuoropäivähoitoa tarkastellaan julkisissa keskusteluissa usein riskikeskeisesti, ja tutkimuksissa on useimmiten keskitytty epätyyppillisten työaikojen haittapuoliin. (Kekkonen, Rönkä, Laakso, Tammelin & Malinen 2014). Tosin pro gradu-tutkielmia aiheesta on tehty useampikin, muun muassa Kaiponen (2005) ja Jokimies (2013), mutta ne ovat painottuneet enemmänkin vuorohoidon yleisiin käytäntöihin, ja vuorohoidon vuorovaikutussuhteisiin. Jyväskylässä on ammattikorkeakoulun ja yliopiston yhteistyönä valmistunut laaja Perheet 24/7 - tutkimusprojekti (2014), jossa tutkittiin vuorohoitoa. Tutkimus toteutettiin Suomessa, Iso-Britanniassa ja Alankomaissa. Vuorohoitoon liittyviä tieteellisiä julkaisuja ja opinnäytetöitä ilmestyi paljon. Esimerkiksi (Tammelin & Rönkä (2013), ja Salonen, E., Laakso, M-L. & Sevón, E. (2016). 24/7tutkimusprojektin myötä julkaistut gradut esimerkiksi (Järvelä 2016) ja Loimuneva (2015) keskittyivät myös tutkimaan vuorohoidon vaikutusta pienen lapsen kehitykseen. Järvelä tutki gradussaan vuorohoidon pedagogiikkaa ja turvallisuuden tunteen kehittymistä. Loimuneva taas perehtyi tutkimuksessaan alle kolmevuotiaiden lasten hyvinvointiin vuorohoidossa. Nämä ja muutkin 24/7 tutkimuksen myötä tehdyt julkaisut perehtyivät tutkimaan, mitä vuorohoito merkitsee lapsen ja perheen hyvinvoinnille yleisesti ottaen. 24/7 Tutkimuksessa ei huomioitu esiopetuksen toteuttamista. Keski-Suomessa on tällä hetkellä menossa myös OHOI- osaamista vuorohoitoon kehittämishanke, jonka tavoitteena on tukea työhyvinvointia vuorohoidossa muun muassa kehittämällä pedagogista osaamista ja johtajuutta.

Esiopetuksen järjestämistä vuorohoidossa ei ole juurikaan tutkittu, ei ainakaan esiopetuksen opetussuunnitelman kannalta katsottuna. Aihe on ajankohtainen myös siksi, että esiopetus tuli velvoittavaksi 1.8.2015. Täten jokaisen lapsen on osallistuttava oppivelvollisuutta edeltävänä vuonna esiopetukseen tai muuhun vastaavaan toimintaan, joka täyttää esiopetukselle asetetut tavoitteet. (Perusope-

tuslaki 26 a§). Terveyden- ja hyvinvoinninlaitoksen varhaiskasvatuksen asiantuntijan Marjatta Kekkosen mukaan vuorohoitoa tulisi tutkia siksi, että vaikka laki määrää kunnat järjestämään päivähoitoa perheiden tarpeita vastaavasti, niin tutkimusta siitä mitä vuorohoito merkitsee perheille ja lapsille on tehty vain vähän. (<http://yle.fi/uutiset/3-6925882>)

Tutkimukseni on otteeltaan laadullinen, ja aineisto kerättiin haastattelemalla kuutta vuorohoidossa työskentelevää lastentarhanopettajaa. Tutkimukseni konteksti on vuorohoito osana suomalaista varhaiskasvatusjärjestelmää. Tutkimukseni teoreettinen tausta muodostuu kahdesta eri osiosta. Ensimmäisessä osiossa käsittelen esiopetuksen järjestämiseen liittyvää lainsäädäntöä ja opetussuunnitelma esiopetuksessa. Toisessa osiossa käsittelen vuorohoitoa.

Tutkimusaineistona tässä tutkimuksessa on kaksi ryhmähaastattelua. Tutkimus on laadullinen tutkimus ja aineisto analysoitiin aineistolähtöisen sisällönanalyysin menetelmin. Tutkimusraportti etenee teoriaosuudesta aineiston keruuseen, tässä kohtaa pohdin myös tutkimukseen liittyviä eettisiä asioita. Seuraavaksi esittelen tutkimustulokset, ja viimeiseksi nostan vielä tärkeimpiä tutkimustuloksia esiin pohdinnassa.

2 ESIOPETUS

Perusopetuslain mukaan esiopetus on osa varhaiskasvatusta, jonka tavoite on lasten oppimisedellytysten parantaminen. Varhaiskasvatuksen valtakunnallisissa linjauksissa esiopetus esitetään osaksi varhaiskasvatusta, vuotta ennen oppivelvollisuutta alkavana opetus- ja kasvatustyönä. Varhaiskasvatus ja siihen kuuluva esiopetus muodostavat lapsen kehityksen kannalta johdonmukaisesti etenevän kokonaisuuden. (Perusopetuslaki 9§ 2mom; Poikonen 2003, 17–18)

2.1 Esiopetus osana varhaiskasvatusjärjestelmää

Suomen koulutusjärjestelmässä esiopetukseen useimmiten osallistuvat 6-vuotiaat lapset. Esiopetukseen osallistuvien lasten määrä on noussut jatkuvasti, ja viime vuosina esiopetukseen osallistuvien 6-vuotiaiden lasten määrä on lähenellyt sadan prosentin rajaa. Suomessa perusopetuslain mukaan kunta on velvollinen järjestämään sen alueella asuville lapsille oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä vuonna esiopetusta. Useimmiten esiopetusta järjestetään joko päivähoidossa tai opetustoimen alaisuudessa koulussa. Vuonna 2014 esiopetusoppilaita oli yhteensä 60 400, joista 11 400 koulun esiopetuksessa ja 49 000 päivähoidon esiopetuksessa. (Ojala, 2015, 5; Tilastokeskus 2014.)

Perusopetuslakia muutettiin esiopetuksen osalta 1.1.2015 voimaan tulleella lailla (1040/2014) siten, että esiopetus muuttui velvoittavaksi. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen on 1.8.2015 alkaen osallistuttava oppivelvollisuuden alkamista edeltävänä

vuotena vuoden kestävään esiopetukseen tai muuhun esiopetuksen tavoitteet saavuttavaan toimintaan. Lain tavoitteena on parantaa lapsen oppimisedellytyksiä ja saattaa jokainen lapsi esiopetuksen piiriin. Muutoksen myötä jokaisella lapsella on oikeus oppimisen ja kehityksen kannalta tärkeisiin tukitoimiin. Laki määrittelee esiopetuksen velvoittavaksi eli osallistuminen esiopetukseen ei ole pakollista, vaan vanhemmat voivat myös itse järjestää lapsen kasvatuksen ja opetuksen niin, että esiopetukselle asetetut tavoitteet toteutuvat.

(<http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2015/05/esiopetus.html>)

Esiopetusta tulee järjestää 700 tuntia vuodessa, ja kaikilla esiopetusikäisillä tulee olla tasavertaiset ja säännölliset mahdollisuudet osallistua esiopetukseen. Esiopetusta järjestettäessä tulee huomioida myös, että esiopetukseen osallistuvilla lapsilla on mahdollisuus käyttää varhaiskasvatuspalveluja. Esiopetukseen osallistuvalla lapsella on oikeus saada opetussuunnitelmaan pohjautuvaa kasvua ja kehitystä tukevaa kasvatusta ja opetusta jokaisena esiopetuksen työpäivänä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 7- 12.) Tämän mukaan myös lapselle jolla on vuorohoidon tarve, tulisi järjestää esiopetusta 700 tuntia vuodessa, onko tämä mahdollista käytännössä?

2.2 Esiopetuksen tehtävä ja yleiset tavoitteet

2000- luku voidaan määritellä esiopetuksen vuosikymmeneksi. Esiopetuksen tavoitteena on yhteistyössä vanhempien kanssa taata lapselle mahdollisimman hyvät kehitys- ja oppimisedellytykset. Esiopetuksen lähtökohtana on valtakunnallinen esiopetuksen opetussuunnitelma. Jokaisella kunnalla tulee olla myös oma kuntakohtainen esiopetussuunnitelma, ja tämän lisäksi voi vielä olla yksikkökohtaisia esiopetussuunnitelmia. Nämä suunnitelmat luovat pohjan esiopetuksen toteuttamiselle. Jokaiselle lapselle laaditaan henkilökohtainen esiopetuksen opetussuunnitelma yhdessä lapsen huoltajien kanssa.

Esiopetusvuonna pyritään ennaltaehkäisemään oppimiseen liittyviä haasteita ja ongelmia ja mahdollistetaan lapsille tasavertainen aloitus perusopetukseen. Esiopetusvuonna lapselle tulisi muodostua myönteinen kuva oppimisesta ja omasta osaamisesta. (Opetushallitus 2011.) Esiopetuksessa lapsia orientoidaan tuleviin kouluvuosiin. Koulun tavoite- ja sisältöalueet tulevat tutuksi esiopetusvuonna samoin koulumaisessa opiskelussa tarvittavat taidot. (Ojala, 2015, 5)

Uudessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa todetaan, että jokainen lapsi on arvokas. Lapsen mielipiteitä tulee arvostaa ja jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi. Tärkeää on myös huomioida jokaisen lapsen lähtökohdat, ja toteuttaa esiopetusta niiden mukaisesti. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,15) Myös Lummelahti toteaa artikkelissaan Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana (2004), että ”esiopetuksen tavoitteena on tukea lapsen kasvua ja kehitystä sekä antaa mahdollisuuksia monipuoliseen toimintaan, kokemuksiin ja elämyksiin toisten lasten ja aikuisten kanssa niin, että lapsi oppii ja kehittyy omaehtoisesti.”

Esiopetuksen arvopohja rakentuu yhteiskunnan perusarvojen pohjalle, joita ilmentävät kansallisen lainsäädännön, kansainvälisten julistusten, suositusten tai sopimusten kautta. Näiden kautta vaalitaan ihmisoikeuksia ja maapallon elinkelpoisuutta. Suomen perustuslain mukaan ketään ei saa ilman hyväksyttävää syytä asettaa eri asemaan sukupuolen, iän, alkuperän, kielen, uskonnon, vakaumuksen, mielipiteen, terveydentilan, vammaisuuden tai muun henkilöön liittyvän syyn perusteella. (Ojala 2015, 64; Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,6)

Esiopetuksessa tulee toimintaa ohjata yhdessä vanhempien kanssa sovitut, perusturvallisuutta ylläpitävät ja lapsen kokonaisvaltaista kasvua tukevat tavoitteet. Kelly (2009) painottaa myös lapsen oman osallistumisen merkitystä opetussuunnitelmien laadinnassa oppien jo varhaisessa vaiheessa demokraattiseen toimintatapaan. (Kelly, A. 2009,105) Lapsen osallisuus on merkittävässä osassa

myös suomalaisessa esiopetuksessa. Oppimisen lähtökohtana ovat lapsen aiemmat kokemukset ja lapsen kiinnostuksen kohteet. Yhteistyössä lapsen huoltajien ja lapsen kanssa opettajat laativat esiopetussuunnitelman. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 11) Esiopetuksen kasvatukselliset ja oppimiseen liittyvät tavoitteet kohdentuvat lapsen yksilöllisen kehittymisen mahdollisuuksiin sekä oppimisedellytyksiin yhteiskunnan tarpeiden ohjaamana. (Ojala 2015, 64)

2.2 Opetussuunnitelma kasvun ja oppimisen lähtökohtana

Jo Fröbelin ajoilta lähtien kasvattajilla on ollut vahva näkemys siitä, mitä lapset tarvitsevat oppiakseen, ja miten kasvattajan tulee toteuttaa työtään, jotta päästään pedagogisiin tavoitteisiin. Opetussuunnitelmatyön lähtökohtana oli nostaa esiin varhaisvuosien merkitys, kuinka tärkeitä nämä vuodet ovat kehityksen kannalta ja kuinka tärkeää työtä varhaiskasvattajat tekevät. (Duffy, 2014, 110-111)

Kansainvälisellä tasolla opetussuunnitelma nähdään suunnitelmana, joka luo puitteet opetukselle ja kasvatukselle, siihen sisältyy tavoitteet, periaatteet ohjeistukset ja erilaiset standardit, joita kasvatushenkilöstön vanhempien ja oppilaiden halutaan toteuttavan. Päämääränä on tukea lapsen kasvua ja oppimista. Käytännön tasolla opetussuunnitelman avulla pidetään yllä ja vaaditaan sekä ohjataan opetuksen laatua sekä autetaan huomaamaan lasten erilaiset tarpeet. Nykyään opetussuunnitelmat korostavat vanhempien osallisuutta opetussuunnitelmien laadinnassa sekä tavoitteiden raportointia ja arviointia. (Alasuutari, Markström & Vallberg- Roth, 2011, 18) Opetussuunnitelmalla voi siis olla erilaisia lähtökoh- tia ja määritelmiä. Eri määritelmiä ja lähtökoh- tia yhdistää kuitenkin se, että ope- tussuunnitelma nähdään dynaamisena ja sen ajatellaan koskevan koko toiminta- kulttuuria. Opetussuunnitelman päämääränä on nostaa esille yksilön kokemus ja merkitys. (Poikonen, 2003,16)

Suomessa opetussuunnitelma koskettaa jokaista perusopetuksessa, esiopetuksessa tai varhaiskasvatuksessa olevaa lasta. Opetussuunnitelmat määrittävät määräyskirjoiksi tai normeiksi. Normilla tarkoitetaan sääntöjä, jotka koostuvat erilaisista käskyistä, kielloista sekä sallitusta ja suositeltavista teoista, jotka perustuvat aina arvoille. (Antikainen, Rinne, Koski, 2006, 24)

Suomessa lapsikohtaisten opetussuunnitelmien lähtökohtana on kasvatuskumppanuus, ja usein opetussuunnitelman laatiminen alkaakin vanhempien tapaamisella, heidän kertomuksellaan lapsesta. Nykyään lähes jokainen lapsi kuuluu varhaiskasvatukseen piiriin. Suomessa viimeistään esiopetusvuonna ja ulkomailla yleensä jo 4-5-vuotiaana. Tällöin lähes jokaisen lapsen kasvuun ja kehitykseen kuuluu myös opetussuunnitelma jo varhaisista vuosista lähtien. (Alasuu-tari ym. 2011, 18-19)

Opetussuunnitelmien avulla varmistetaan, että varhaiskasvatus on laadukasta. Lisäksi ne luovat perustan suunnittelulle, ja auttavat näin ollen opettajia järjestämään pedagogista kasvatusta ja opetusta. Opetussuunnitelmat auttavat myös vanhempia ymmärtämään lapsen kehitystä. Tärkeää opetussuunnitelmia laadittaessa onkin muistaa yhteistyö ja yhteiset tavoitteet. Opetussuunnitelman tavoitteena on toimia dokumenttina, joka ohjaa opetusta sekä hallinnollisena dokumenttina jolle, eri tahot antavat erilaisen merkityssisällön. Esiopetuksen opetussuunnitelma pohjautuu sekä tutkimustietoon että käytännön kokemukseen lapsen kasvusta, kehityksestä ja oppimisesta. Opetussuunnitelman perusteet ja opetussuunnitelma ovat normeja joita on noudatettava. (Korhonen & Högström 2001, 14)

Demokraattisessa yhteiskunnassa opetussuunnitelman tulee Kellyn (2009,8) mukaan tarkoittaa ainakin muutamaa väitettä: sen tulee tarjota vapauttavia kokemuksia keskittyen sellaisiin asioihin kuten ajatusten vapauteen, sosiaaliseen ja poliittiseen vahvistamiseen, toisten vapauden kunnioittamiseen, mielipiteiden erilaisuuden hyväksymiseen sekä jokaisen yksilön elämän rikastuttamiseen siinä

yhteiskunnassa, jossa yksilö on luokasta, rodusta ja uskonnosta huolimatta. Myös esiopetuksen perusteiden mukaan esiopetuksen tehtävä on edistää lapsen kasvua ihmisyyteen, eettisesti vastuukykyiseen yhteiskunnan jäsenyyteen ohjaamalla häntä vastuulliseen toimintaan ja yhteisesti hyväksytyjen sääntöjen noudattamiseen sekä toisten ihmisten arvostamiseen. Opetussuunnitelmat voidaan jakaa formaaleiksi ja informaaleiksi opetussuunnitelmaksi. Opetussuunnitelma jonka lähtökohtana ovat normit nimitetään formaaliksi opetussuunnitelmaksi, koska se sisältää hallinnon ja poliittisen päätöksenteon näkemystä (Kelly 2004, 7). Informaali opetussuunnitelma puolestaan on opettajien ja oppilaiden kokemus opetussuunnitelmasta. Tämä haastaa tarkastelemaan suhdetta formaaliin (mitä odotetaan tapahtuvan) ja informaalin (mitä todellisuudessa tapahtui) opetussuunnitelman välillä (McKernan 2008, 15). Tässä tutkimuksessa haluan tuoda esiin etenkin esiopetuksen opetussuunnitelman informaalia puolta. Miten lastentarhanopettajat kuvaavat opetussuunnitelman toteuttamista? Nostan esiin myös informaalin ja formaalin opetussuunnitelman keskinäisen suhteen. Miten valtakunnallista esiopetuksen opetussuunnitelmaa toteutetaan käytännön tasolla.

Opetussuunnitelmien tulee olla muuntautumiskykyisiä. Sekä lapset että aikuiset vaikuttavat siihen, että opetussuunnitelmassa tulee olla mahdollista joustamiseen ja muuntautumiseen. Lapset kiinnostuvat uusista heille merkityksellisistä asioista, jotka nousevat tällöin lapsen ajattelussa keskeisiksi ja ohjaavat lapsen arjen edelleen muotoutumista. Tällöin olisi hyvä, jos opetussuunnitelman voisi suunnata näihin lapselle merkityksellisiin asioihin. (Hujala 2002, 23)

On tärkeää, että opetussuunnitelmaa voidaan kehittää, ja kehittämiseen tarvitaan opetussuunnitelman jatkuvaa arviointia. Arviointitapaa valittaessa on tärkeää huomioida mikä on arvioinnin tarkoitus. Miksi arvioidaan, miten arvioidaan ja milloin arvioidaan? Huolella ja hyvin suunniteltu arviointi toimii opettajan tukena työssä ja varmistaa, että esiopetus on laadukasta ja tarkoituksenmukaista. (Korhonen & Högström, 2001, 15-17)

2.3 Opetussuunnitelma esiopetuksessa

Kuusivuotiaita on vuodesta 2000 alkaen koskenut kaksi samanaikaista subjektiivista oikeutta: oikeus päivähoidon ja sen sisältämään varhaiskasvatukseen sekä velvoite maksuttomaan esiopetukseen vuoden ajan ennen koulun aloitusta. Näin ollen kuusivuotiaiden kasvatusta ja opetustoimintaa ohjaa myös sisällöllisesti kaksi samanaikaista valtakunnallista asiakirjaa: varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (Stakes 2016) sekä esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet, joka on palvelun järjestäjää velvoittava normi. (Opetushallitus 2014.) Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet koskevat 6-vuotiaita esiopetusta täydentävän päivähoidon puitteissa. (Onnismaa, 2010, 35)

Esiopetuksen opetussuunnitelmien lähtökohtana Suomessa on valtakunnallinen, esiopetuksenopetussuunnitelman perusteet. Jokaisella kunnalla on tähän pohjautuva oma kuntakohtainen esiopetuksen opetussuunnitelmansa, ja päiväkodeilla ja kouluilla voi tämän lisäksi olla vielä omat esiopetuksen opetussuunnitelmat. Näiden lisäksi jokaiselle lapselle laaditaan useimmiten vielä henkilökohtainen esiopetuksen opetussuunnitelma yhteistyössä vanhempien kanssa.

Opetussuunnitelmalla on tärkeä merkitys esiopetuksen toteuttamisessa. Se toimii esiopettajan työn lähtökohtana, kertoen mitä esiopetuksella tavoitellaan, ja miten esiopetusta tulisi toteuttaa, jotta sille asetetut tavoitteet saavutettaisiin. Esiopetussuunnitelma luo pohjan sille millaiseksi käytännön esiopetus muodostuu. Sen sisältöalueet kertovat millaisia seikkoja kyseisessä yhteiskunnassa, kunnassa, päiväkodissa tai koulussa arvostetaan. Siitä ilmenee myös, millaiseen lapsi- ja oppimiskäsitykseen opettajan arki lasten kanssa perustuu, ja millaisia pedagogisia arvoja opettaja pitää tärkeänä. (Hujala 2002, 20)

Opetus ja kulttuuriministeriön toimeksiannosta tehtiin vuonna 2010 valtakunnallisen esiopetuksen opetussuunnitelman järjestelmää koskeva arviointikysely. Kyselyyn vastasi lähes 400 esiopetuksen parissa työskentelevää henkilöä. Arviointikyselyn mukaan valtakunnallinen Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet on helppolukuinen ja selkeä asiakirja, joka ei määrittele esiopetuksen toteuttamista tarkasti vaan ohjaavasti. Tällöin merkittävään rooliin esiopetuksen arjessa nousevat paikalliset ja yksikkökohtaiset opetussuunnitelmat. Tämä saattaa johtaa myös siihen, että esiopetuksen toteuttamisessa voi olla suuriakin eroja, niin kuntien välillä kuin jopa saman esiopetusyksikön eri ryhmien välillä. Esiopettajat kokevat, että paikallisella opetussuunnitelmalla on suuri vaikutus esiopettajan työhön. Opetussuunnitelman tavoitteet, oppimiskäsitys sekä työtavat toimivat esiopettajan käytännön työn pohjana. Opetussuunnitelma tukee esiopettajien mielestä erittäin hyvin vuosittaisen työsuunnitelman laatimista. Ryhmien vuosittaiset toimintasuunnitelmat mukailevat esiopetussuunnitelmaa, mutta ottavat huomioon myös ryhmien erityistarpeet. (Kola- Torvinen 2010, 47)

Usein esiopetus ajatellaan varhaiskasvatusvuosiin sisältyväksi pedagogiseksi ohjelmaksi. Ajatellaan, että esiopetuksen tavoitteena on valmentaa pedagogisesti lasta siirtymään kouluun. Tästä johtuen onkin tavallista, että esiopetus suunnitellaan yhdessä varhaiskasvatuksen ja kouluviranomaisten kanssa. (Ojala,2015,) Esiopetuksen opetussuunnitelma antaa lapsille hyvät kouluvalmiudet. On havaittu että niissä esiopetusryhmissä joissa toteutettiin opetussuunnitelmaan pohjautuvaa esiopetusta, oppilaat saivat hyvät matemaattiset ja kielelliset valmiudet. (File, Mueller & Wisneski, 2012, 17)

Esiopetuksessa oppiminen perustuu lasten aikaisempaan tietoon ja oppimiskokemuksiin. Oppiminen tapahtuu opittavan aineksen, lapselle aikaisemmin muodostuneen tiedon ja ongelmanratkaisua sisältäneen ajattelun vuorovaikutuksessa. On tärkeää, että opettajalla on tieto mitä lapsi jo käsiteltävästä aihealueesta ymmärtää, mitä hän osaa ja taitaa, mitkä eettiset pohdinnat ja emotionaaliset ko-

kemukset kuuluvat hänen elämäänsä tai millaisia sosiaalisia suhteita hän jo hallitsee. Tämän lisäksi opettajan osattava löytää oikeanlaiset asiasisällöt ja menetelmät, jotka parhaalla mahdollisella tavalla palvelevat lapsen oppimista. Edellytyksenä tälle on, että lapsen kanssa toimivat aikuiset tuntevat lapsen hyvin ja pystyvät sen perusteella järjestämään jokaiselle lapselle tarkoituksenmukaisen oppimisympäristön sekä lapselle sopivat lähtökohdat leikille ja toiminnalle. Vertaisryhmän kautta lapset oppivat toisiltaan ja toistensa kanssa antamalla virikkeitä toistensa ajatteluun ja mielikuvituksen kehittymiseen. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014,16; Hoorn, Nourot, Scales & Alward 2012, 127; Kelly 2009, 100, 272)

Esiopetusikäisen lapsen oppiminen perustuu jäljittelyyn, siksi lapsella tuleekin olla malleja mitä jäljitellä. On tärkeää, että esiopetusryhmä on sen verran pieni, että kaikki lapset saavat aikuisen huomiota riittävästi. Tämä vaikuttaa positiivisesti omanarvontunteen ja sosiaalisten taitojen kehittymiseen. Kuusivuotias lapsi on vielä hyvin itsekeskeinen ja tarvitsee aikuisen tukea ristiriitatilanteiden ratkaisemisessa. (Jantunen, 2011,58)

Uudessa esiopetuksen opetussuunnitelmassa (2014) painotetaan erityisesti yhteistyön merkitystä, ja toisten huomioimista. On tärkeää, että lapselle syntyy kokemus ryhmän ja yhteisön jäsenyydestä. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 16). Vertaisryhmällä on tärkeä rooli lapsen oppimisprosessissa. Vertaisryhmässä lapsi oppii sosiaalisia taitoja, empatiakykyä ja toisen asemaan asettumista. Vertaisryhmässä lapsi pääsee testaamaan omia kykyjään, luo ystävyys-suhteita, leikkii sekä opettelee neuvottelemaan yhdessä toisten kanssa. (Marjanen, Ahonen & Majoinen 2013, 61) Vertaisryhmässä lapsi oppii yhteistyötaitoja ja työnjakoa. Esimerkiksi rakenteluleikissä lapset valitsevat luontaisesti tietynlaisen roolin. Joku on ehkä työnjohtaja, toiset hankkivat materiaaleja ja toiset yhdistelevät niitä paikoilleen. Tällöin lapset harjoittelevat ratkaisujen ja kompromissien tekemistä. Heille syntyy kokemus siitä, että kaikkien työpanos on tärkeää

yhteisten päämäärien saavuttamiseksi. (Jantunen, 2011, 62) Onko tämä yksi vuorohoidon esiopetuksen haasteista? Onko vuorohoidon esiopetusryhmissä aina paikalla niin paljon lapsia, että lapsi saa kokemuksen vertaisryhmässä toimimisesta?

Opiskellessaan esiopetusikäinen lapsi etsii usein ratkaisua hänelle uusiin ja outoihin asioihin. Ominaista lapselle on tällöin tutkiva oppiminen, johon liittyy tekemällä oppimista sekä tekemisen kautta ongelmien ratkaisemista. Päiväkotiympäristö tarjoaa lapselle loistavat mahdollisuudet syntymässä olevien kykyjen harjoittamiseen ja oppimiseen. On tärkeää antaa lapselle paljon onnistumisen kokemuksia, joiden myötä lapsen rohkeus kasvaa ja myös oppimisen ilo lisääntyy. Myös lapsen itseluottamus kasvaa, kun lapsi kokee olevansa osaava ja iso pienempien lasten rinnalla. Leikki alkaa kehittyä pitkäjännitteisemmäksi ja tarjoaa jatkuvasti uusia oppimisen mahdollisuuksia. Tällä vaiheella on tärkeä merkitys varsinkin uusien sosiaalisten taitojen harjoittamiselle. (Jantunen 2011,56)

Olellaisinta nykyisen esiopetussuunnitelman oppimiskäsityksessä on myös lapsen minäkuvan myönteinen vahvistaminen ja oppimaan oppimisen taitojen kehittyminen, leikin ja vertaisryhmän merkitys, moraalikäsitteiden pohtiminen, vastuuntuntoisen toiminnan harjoittaminen sekä arkipäivän tilanteiden hallitseminen. (Ojala 2015, 64)

On tärkeää antaa lapselle kasvamisen rauha. Lapsen tulee antaa kasvaa oman olemukseensa mukaisesti, vain tällöin hän voi tavoittaa itselleen sopivia kokemisen, elämisen ja oppimisen tapoja. Lasta tulee suojella sellaisilta vaatimuksilta jotka saattavat uhata hänen omanarvontuntoaan ja tasapainoista kehitystä. On hyvä muistaa, että tämän päivän lapsi tarvitsee pikemminkin suojaa ylenpalttisesti viriketulvalta kuin erityisiä virikkeitä. Joskus vähemmän on enemmän. (Jantunen, 2011, 56-57)

Esiopetusvuonna lapsen kehitykseen kuuluu ns. ailahteleva vaihe. Tällä tarkoitetaan sitä, että toisaalta lapsi on jo iso koululainen toisaalta taas pieni, hoivaa tarvitseva leikkijä. Lapsi saattaa tässä vaiheessa olla hyvinkin innostunut koulusta, mutta se ei merkitse, että lapsi vielä jaksaisi koulutyön edellyttämää pitkäjänteistä työskentelyä. Tästä johtuen esiopetuksen pääpaino tulee olla toiminnallisuudessa ja leikissä. Kun kuusivuotias lapsi saa tutussa ja turvallisessa toimintaympäristössä harjoittaa leikkitaitojaan puhkeavat taidot kukkaan. Lapsi ei leiki siksi, että oppisi uusia asioita, mutta leikin myötä lapsi oppii omaehtoisesti koko ajan. Kuusivuotiaan lapsen vapaassa, itseohjautuvassa leikissä harjaantuvat niin fyysiset, sosioemotionaaliset kuin ajattelun valmiudet. (Jantunen 2011, 11, 55-56; Lautela 2011,31)

Haastavinta esiopetussuunnitelman laatimisessa on tavoittaa lapsen omat mielenkiinnon kohteet ja hänen kiinnostuksensa oppimiseen. Tällä tavoitellaan sitä, että lapsi kokee toiminnan itselleen mielekkääksi ja merkitykselliseksi. Tavoitteena olisi, että opetukselliset asiat kytkeytyisivät lapsen omaan kokemusmaailmaan, ja niihin asioihin joihin lapsilla on ennestään kokemuspintaa.

Kun opetussuunnitelma laaditaan yhdessä vanhempien ja lapsen kanssa luodaan perusta kasvun ja oppimisen jatkuvuudelle. Näin lapsen opetussuunnitelma rakentuu niiden oppimiskokemusten perustalle, jotka lapsi on saanut kotona tai muussa kasvuympäristössä ennen esiopetukseen siirtymistä. Tärkeää on myös, että lapsen arjen käytänteet ja tilanteet jatkuvat sujuvasti. Esimerkiksi lapsen kohtaamat säännöt ja sopimukset tulisi olla lapselle ymmärrettäviä ja koko perheen on niihin helppo sitoutua ja näin myös tukea opettajan työtä esiopetuksen arjessa. (Bredekamp & Rosegrant 1992,72, Hujala 2002, 26)

Havainnoinnilla on merkittävä rooli opetussuunnitelman laadinnassa. Opettaja havainnoi lasta ja näiden havaintojen pohjalta rakentaa ja muokkaa opetussuunnitelmaa. Tämän tulisi olla jatkuva prosessi, jossa lapsen tiedot, taidot ja mielenkiinnon kohteet arvioidaan toistamiseen lapsen ja tilanteiden muuttumisen

myötä. Taitava pedagogi osaa hyödyntää myös käytännön arjen tilanteita opetuksessa ja kasvatuksessa, sillä arjessa syntyy usein itsestään otollisia opetustilanteita. Nämä tilanteet hyödyntämällä syntyy Hujalan sanoin ” elämänmaakuista” esiopetuksen pedagogiikkaa. (Hujala 2002, 23)

Bredekamp & Rosegrant (1992, 71) nostavat neljä asiaa merkitykselliseksi opetussuunnitelmasta puhuttaessa; kehitystaso ja oppiminen, sisältöalue-tietous, lapsen mielenkiinnon kohteet sekä kasvun ja oppimisen haasteet. Kehitystaso ja oppiminen toimivat esiopetuksen suunnittelun perustana. Opettajalla tulee olla teoreettista tietämystä lasten kehitystasosta ja oppimisprosessista. Tieto rakentuu sekä opettajan lasta ja lapsen kehitystä koskevaan asiantuntijuuteen, että vanhempien kertomaan tietoon lasten kehityshistoriasta ja erityispiirteistä.

Esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttaminen edellyttää myös, että opettajalla on sisäistettynä tieto esiopetussuunnitelman sisältöalueista. Opettaja hallitsee kunkin sisältöalueen tieto- ja taitorakenteen ja tietää miten kukin alue etenee loogisesti lasten kehitystasoa mukaillen. Opettajan tulee havainnoida lasten toimintaa ja oppimista suhteessa kunkin sisältöalueen tieto- ja taitorakenteeseen. Esimerkiksi matemaattisten alkeiden opettelussa opettajan tulee olla tietoinen siitä, miten matemaattinen logiikka on rakentunut ja miten matemaattinen ajattelu etenee lapsella. Myös oppimisympäristön rakentamisella on merkittävä rooli esiopetuksessa. Opettajan tulee rakentaa oppimisympäristö siten, että lapselle tarjoutuu oppimisen haasteita kullakin sisältöalueella lapsen omien oppimistavoitteiden mukaisesti. (Bredekamp & Rosegrant 1992, 71-74)

Arviointi on tärkeä prosessi esiopetuksessa, vaikka esiopetussuunnitelman perusteissa sitä käsitelläänkin varsin niukasti. Erotuksena varhaiskasvatukseen esiopetuksen arviointi painottuu siihen, onko esiopetukselle laaditut tavoitteet saavutettu. (Ojala 2015, 65)

On tärkeää, että aikuiset ja lapset osallistuvat yhdessä aktiivisesti oppimisprosessin eri vaiheiden arvioimiseen. Arvioinnista on hyvä tehdä systemaattinen

tapa lasten kanssa. Kun ilmapiiri on lämminhenkinen, luottamuksellinen ja avoin, lapset uskaltavat kertoa rohkeasti ajatuksiaan ja mielipiteitään. Kuuntelemalla ja keskustelemalla lapsen ajatuksista ja kysymyksistä aikuinen osoittaa olevansa kiinnostunut lapsesta, luottavansa lapseen ja arvostavansa tätä. Tämä on merkityksellistä lapsen itsetunnon sekä itseohjautuvuuden kannalta, lapsi oppii näiden myötä uskomaan ja luottamaan itseensä. On tärkeää, että lapsia ohjataan arvioimaan oppimistaan ja kehittymistään eri tavoin. Aikuisen lapselle antama palaute on erittäin merkityksellistä, ja parhaimmillaan se motivoi lasta oppimaan, vahvistaa itsetuntemusta ja auttaa lasta tunnistamaan omat vahvuutensa ja heikkoutensa. (Ojala 2015, 65)

Esiopetuksen keskeiset sisältöalueet pohjautuvat varhaiskasvatuksen orientaatioihin. Näitä ovat matematiikka, ympäristö ja luonnontieto, kieli ja vuorovaikutus, etiikka ja katsomus (eettinen kasvatus, katsomuskasvatus sekä uskontokasvatus), terveys, fyysinen ja motorinen kehitys sekä taide ja kulttuuri. (Ojala 2015, 6). Näiden sisältöalueiden pohjalta on muodostettu viisi oppimiskokonaisuutta. Nämä ovat ilmaisun monet muodot, kielen rikas maailma, minä ja meidän yhteisömme, mielenkiintoinen ympäristöni sekä kasvan ja kehityn. Tavoitteena on näihin pohjautuva eheytetty opetus. (Ojala 2015, 70)

KUVIO 1 Esiopetuksen sisältöalueet

Opettaja voi esimerkiksi tukea lapsen kieltä ja vuorovaikutusta tarjoamalla mahdollisuuksia kirjoittamiseen, erilaisten kirjallisuuslajien lukemiseen ja kuuntelemiseen sekä antamalla aikaa lapsen omaehtoiselle vuorovaikutukselle opettaja-johtoisen toiminnan lisäksi lapselle valinnan mahdollisuuksia ja mahdollisuuksia jakaa ja osallistua vuorovaikutukseen. (Hoorn ym. 2011, 200–201)

Aikuisen verbaalisten taitojen mallintaminen ei riitä sosiaalisten taitojen opetteluun vaan lapsen tulee saada konkreettisia mahdollisuuksia itse rakentaa omat strategiansa. Tämä haastaa opettajan tarkkaan havainnointiin tarpeellisen tuen antamiseksi eri-ikäisten lasten ryhmässä, inklusiivisessa ryhmässä tai erilaisissa kulttuuri- tai kieliryhmissä. Opettaja voi havainnoida esimerkiksi seuraavia: leikin havainnointia sen kommunikointitapojen suhteen, miten konteksti toimii vastavuoroisesti sosiaalisten odotusten kanssa vaikuttaen lasten leikkiin; tehdä ja testata johtopäätöksiä leikin edellytysten vaikuttavuudesta; hankkia tietoa oppimisympäristön vaikutuksista uuden opetussuunnitelman laatimiseksi leikille

ja sosialisatiolle; havainnoimalla lasten spontaania ja ohjattua leikkiä sekä tutkimalla lasten tuotoksia (piirroksia, maalauksia, kirjoituksia, kerrontaa) tukea lasten kehitystä sopivalla tavalla. (Hoorn ym. 2011, 287–288)

Matemaattinen ajattelu on uteliaisuutta, leikillistä riskien ottamista sekä kokeiden tekemistä. Matematiikan sosiaalinen ulottuvuus rakentuu siitä tiedosta, jota saamme muilta. Oman kulttuurin mukaan käytämme numeroista omaa käsitettä, mittaamisessa omaa kulttuurille ominaista käsitettä. Sosiaalinen ulottuvuus on myös kullekin yhteisölle ominaista tapaa käyttää matematiikkaa. Loogis-matemaattinen tieto vie ajattelun pelkästä sosiaalisesta ja fyysisestä tarkkailijanroolista omaan itsenäiseen ajatteluun, joita aivomme tuottaa ongelmaratkaisun ja loogisten suhteiden avulla. Opettajan tehtävä on tarjota monenlaisia strategioita, toimintoja ja materiaaleja lasten jo tietämien asioiden pohjalta. (Hoorn, J. ym. 2011, 159–161)

Lapset ovat luonnostaan uteliaita ja käyttävät automaattisesti tieteellisiä menetelmiä etsiessään vastauksia kysymyksiinsä. Havainnointia, kuvailua, vertailua, kyseenalaistamista, tiedon keräämistä ja järjestämistä, kommunikointia toisten kanssa, tulosten kertomista ja vastausten etsimistä syntyy itsestään spontaanin leikin aikana. Opettaja voi tukea näitä tapahtumia sanoittamalla, käsitteellistämällä ja tekemällä lisäkysymyksiä ja tarjoamalla riittävästi aikaa lasten uteliaisuudelle, mielenkiinnonkohteille ja luovuudelle luonnollisissa tilanteissa tai kirjojen avulla. Lapsen on hyvä päästä palaamaan kiinnostavaan asiaan uudestaan ja uudestaan, jotta hänelle syntyy käsitys omasta asiantuntijuudesta ja osaamisesta kyseisessä tieteen ympäristössä. (Hoorn, J. ym. 2011, 210–211, 213–215)

Esiopetusikäisen lapsen fyysisessä olemuksessa muutoksen painopiste on jäsennissä, lapsi kasvaa tässä iässä yleensä reilusti pituutta, ja tämä kasvu saattaa näkyä levottomuutena. Tämä tulisi huomioida esiopetusta suunniteltaessa, lääke tähän levottomuuteen on liike. Olisi tärkeää, että esiopetuksessa olisi tilaa ja ai-

kaa lapsen omaehtoiselle liikunnalle. Levottomuus ei nimittäin katoa pakottamalla jäseniä paikoilleen, vaan siten, että niille annetaan riittävästi liikuntaa. Kuusivuotiaan oppimisen avainsanana on oma-aloitteisuus, ja menetelmänä vapaa leikki. Vapaassa leikissä kehittyvät mm. yhteistyö ja neuvottelutaidot sekä arviointikyky ja johdonmukaisuus. Lapselta ei tulisi vielä esiopetusvuonna vaatia liikaa paikallaan oloa, koska se estää motorista kehitystä ja saattaa aiheuttaa lapselle myös huonommuuden ja osaamattomuuden kokemuksen. Yhtenä koulukypsyyden merkinä voidaankin pitää sitä, että lapsi rauhoittuu. (Lautela 2011, 33-34)

Leikki ja toiminnallinen oppiminen nousevat avainsanoiksi, kun pohditaan oppimisen käsitettä esiopetuksessa. Leikki on lapselle luontaista toimintaa aina kymmenvuotiaaksi saakka. Tämä on tärkeää huomioida etenkin alle kouluikäisten lasten oppimisessa ja opetustilanteissa. Eri kehitysteoriat osoittavat, että leikki on merkityksellistä älykkyyden, persoonallisuuden, eri taitojen, itse-tuntemuksen ja sosiaalisen tietoisuuden kehittymiselle. Tämän seurauksena onkin tärkeää, että varhaisvuosien opetussuunnitelmat ovat kokonaisvaltaisuuden, kehityksellisen sopivuuden sekä integroinnin tavoin toimintaa, jonka keskiössä on leikki. (Korhonen 2001,37) Myös esiopetuksen opetussuunnitelmassa sanotaan, että lapsella on oikeus leikkiin. Lapsi oppii asioita leikkien, liikkuen, tutkien, työtehtäviä tehden, taiteen avulla sekä itseään ilmaisten. (Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014, 15-16)

Vapaa leikki tuo näkyviin leikin luonteenomaiset piirteet oppimisen suhteen: sisäisen motivaation, aktiivisen sitoutumisen, huomion pitämisen, vapauden ulkoisista säännöistä sekä ei- kielellisen käytöksen. Tuolloin oppiminen lähtee lapsen sisäisestä motivaatiosta itseohjautuvasti ja ilmaisee lapsen omia mielenkiinnonkohteita ja haluja. Opettajan tehtävä on luoda lapsille kolmenlaisia mahdollisuuksia leikkiin: ohjattua, opettajajohtoista ja spontaania leikkiä, joihin vaikuttaa lapsen kehitystaso, mielenkiinnonkohteet, perheiden ja koulun omat tavat.

Opettajan rooli on olennainen leikkipohjaisen opetussuunnitelman ylläpitämisessä. Tietoinen opettaja käyttää useita erilaisia menetelmiä ohjatessaan "flowta" spontaanista leikistä ohjatusta neuvottuun leikkiin ja aihe-suuntautuneisiin ohjeisiin ja takaisin leikkiin. Tämä vaatii opettajalta huolellista suunnittelua ja valmistelua. (Hoorn, J. ym., 2012; 3, 9, 21–22)

Myös Kalliala painottaa artikkelissaan Leikkivä kuusivuotias aikuisen merkitystä lapsen leikeissä. Hän painottaa, että aikuisen tulee olla tietoinen leikin merkityksestä lapsen kehitykselle. Tällöin aikuinen ymmärtää leikkimisen tärkeyden ja sen, että pelkkä hajanainen leikki ei riitä vaan leikkiin tarvitaan tietynlaista imua vain siten leikki tempaa mukaansa ja tuo kaikille tyydytystä. (Kalliala 2011, 20-21) Lapsen oikeus leikkiä on luovuttamaton asia esiopetuksessa. Aikuisten tehtävän on luoda hyvät edellytykset leikille. Niihin vaaditaan hyvin suunniteltu leikkiympäristö, leikkivät lapset ja aikuiset ja ennen kaikkea aikaa leikille. (Kalliala 2011, 30)

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteissa käsitellään perusteellisesti, miten lapsen kasvua ja oppimista tuetaan silloin, kun tavallinen esiopetus ei riitä. Se, että tälle annetaan niin paljon painoarvoa, kertoo hyvin ajan haasteista ja tulevaisuuden suunnasta. Oppimisvaikeudet ovat lisääntyneet, ja siksi onkin erittäin tärkeää, että oppimisen esteet tunnistetaan jo mahdollisimman varhain. (Lautela 2011, 34)

Yhteiskunnan muutokset näkyvät osittain myös lasten huonovointisuutena. Lautelan (2011, 34) mielestä tähän on yksi ilmeinen syy lapsen kasvun ja ajan hengen jatkuva eriparisuus. Vaikka lapsi aloittaa koulun saman ikäisenä kuin aiemminkin, on aikuisten kasvava kiire ja kilpailu väkisinkin osa lapsen elämää. Työelämä luo paineita vanhemmille samoin taloudelliset vaikeudet, eikä vanhemmilta tällöin aina löydy voimavaroja lapsen tarpeiden näkemiseen. Suomessa on lisäksi ollut tavallista arvostaa lapsen itsekseen pärjäämistä jo pienestä pitäen.

Lapsen terve kehitys vaatii kuitenkin aikaa, sekä kokemusta turvattuna ja suojattuna olemisesta. (Lautela 2011, 34) Ajattelisin, että nämä nyky-yhteiskunnan mukanaan tuomat haasteet saattavat näkyä myös vuorohoidossa, esimerkiksi kauppojen vapautuneet aukioloajat saattavat aiheuttaa työpaineita kaupanalalle työskenteleville vanhemmille, ja lisätä lapsen vuorohoidon tarvetta.

Lapsen kasvun ja oppimisen tuki voi esiopetusvuonna olla yleistä, tehostettua tai erityistä. Yleisen tuen avulla lapsella on mahdollista saada ohjausta ja tukea joko yksin tai yhdessä oppimisen työpäivänä. Tällöin toimintamuotona on sellainen yhteistyö ja yhdessä oppiminen, jossa voidaan kohdata jokaisen lapsen erilaisuus. Tavoitteena on vahvistaa lapsen oppimisvalmiuksia, tekemisen iloa sekä myönteistä minäkuvaa. Yleisen tuen suositeltavina pedagogisina menetelminä ovat opetuksen eriyttäminen, opettajien yhteistyö sekä opetusryhmän joustava muuntelu. (Ojala, 2015, 64)

Tehostetun tuen tulee olla suunnitelmallisempaa ja pitkäjänteisempää kuin yleisen tuen. Sitä annetaan lapsen oppimissuunnitelman perusteella ja se kohdistetaan yksittäiseen lapseen. Tavoitteena on ongelmien ennalta ehkäiseminen. Tehostettua tukea seurataan ja arvioidaan usein. Tehostetun tuen aloittamiseen vaaditaan kirjallinen pedagoginen arvio, jonka tekee esiopetuksen opettaja tai opettajat. (Ojala, 2015, 64- 65)

Erityinen tuki esiopetuksessa tarkoittaa sitä, että esiopetusta ei voida lapsen kasvun ja oppimisen vaikeuksien vuoksi järjestää ilman erityistä tukea. Tällöin taustalla on usein vamma, sairaus, toimintavajavuus tai kasvuympäristöön liittyvät riskitekijät. Erityinen tuki järjestetään joko yleisen tai pidennetyn oppivelvollisuuden piirissä. Opetuksen järjestäjä tekee tuesta kirjallisen päätöksen, ja myös tämä tuki edellyttää pedagogista selvitystä. (Ojala, 2015, 65)

3 VUOROHOITO OSANA SUOMALAISTA KASVATUSJÄRJESTELMÄÄ

Varhaiskasvatuksella tarkoitetaan alle kouluikäisten lasten kasvatuksellista vuorovaikutusta, jonka tavoitteena on lasten tasapainoinen kasvu, kehitys ja oppiminen. Lapsen suotuisan kasvun ja kehityksen turvaa terveellinen, rauhallinen, kehitystä ja oppimista tukeva kasvuympäristö. (Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet 2016, 11) Päivähoitoon on jokaisella alle kouluikäisellä lapsella subjektiivinen oikeus. (Laki lasten päivähoidosta 2 §, 8.5. 2015/580). Suomessa varhaiskasvatuspalveluja tarjotaan joko kunnan tai yksityisen tahon järjestämänä päivähoitona ja esiopetuksena sekä muuna toimintana kuten avoimena varhaiskasvatustoimintana. Tässä tutkimuksessa aineisto on kerätty kunnallisista vuoropäiväkodeista. Pääsääntöisesti päiväkodit ovat Suomessa avoinna klo. 6.00- 18.00. Tämän ajan ulkopuolella tapahtuvaa hoitoa kutsutaan vuorohoidoksi.

Epätyypillisinä työaikoina kuten iltai-, yö- ja viikonlopputyö työskentelee jopa joka kolmannen lapsen äiti ja useamman kuin joka toisen lapsen isä. Joka viidennen eli yli 215 000:n lapsen molemmat vanhemmat tekevät ansiotyötä epätyypillisinä aikoina. (Kartovaara & Sauli 2000, 47) Suomessa oli kaikkiaan vuorohoidossa olevia lapsia 14 163 vuonna 2013. Tämä on seitsemän prosenttia kunnallisen päivähoidon piiriin kuuluvista lapsista. (Kekkonen, ym. 2014, 53)

Kun, vanhemmat tekevät vuorotyötä tarvitsee lapsi vuorohoitoa. Vuorohoidolla tarkoitetaan iltaisin, öisin ja viikonloppuisin tapahtuvaa päivähoitoa. Vuorohoitoa tarjotaan vanhemman työstä tai opiskelusta johtuvan tarpeen mukaan, eli

lapsen hoitoaika muodostuu vanhempien työvuorojen tai kontaktiopiskelupäivien mukaisesti. Lapsi voi olla hoidossa aina kun molemmat vanhemmat ovat töissä tai yövuoron jälkeisen nukkumisajan. Vuorohoitoon ei ole subjektiivista oikeutta, vaan vanhemman vapaapäivien tulisi olla myös lapsen vapaapäiviä. Vuorohoitoa järjestettäessä on tärkeä huomioida, että lapsi saa riittävästi lepoa, ja että lapselle muodostuu selkeä päivärytmi. (Lasten päivähoidon tilannekatsaus, syyskuu 2005, 45; Vuorohoidon linjaukset, Jyväskylän kaupunki 2010; Parrila 2006, 67)

Varhaiskasvatuslaki ei ota suoranaisesti kantaa vuorohoitoon, joten kaikki päivähoitoa koskevat säännökset koskevat myös sitä. Aiheeseen liittyen päivähoito-laissa todetaan seuraavasti: Kunnan on huolehdittava siitä, että lasten päivähoitoa on saatavissa kunnan järjestämänä tai valvomana siinä laajuudessa ja sellaisin toimintamuodoin kuin kunnassa esiintyvä tarve edellyttää. (Laki lasten päivähoitosta 36/1973, 11§). Päiväkodin toiminta kalenterivuoden aikana ja aukioloaika vuorokaudessa on järjestettävä paikallisen tarpeen mukaan. (Asetus lasten päivähoitosta 239/1973, 5§). Kunnalla on myös oikeus päättää, tarjotaanko vuorohoitoa päiväkodissa, perhepäiväkodissa vai ryhmäperhepäiväkodissa. (Parrila 2006, 67).

3.1 Vaihteleva arki vuorohoidon haasteena

Vuorohoidossa lapsen hoitopäivän pituus voi vaihdella muutamasta tunnista viikkoon (Bardy, Salmi, Heino 2001, 70), vaikka asetukset lasten päivähoitosta (239/1973, 4§) määrittelee lapsen hoitopäivän enimmäispituudeksi kymmenen tuntia vuorokaudessa. Tämä asetukset muodostuu ongelmalliseksi vuorohoitoa ajateltaessa, koska esimerkiksi yövuoro on usein pitempi kuin kymmenen tuntia. Lapsilla saattaa olla välillä hyvinkin pitkiä hoitopäiviä, koska joillain aloilla, esimerkiksi sairaanhoitoaloilla tehdään pitkiä työvuoroja. On yleistä, että Suomessa lapsilla on päivähoitossa jopa kymmenen tunnin hoitopäiviä, mikä kuormittaa

lasta ja vaatii lapselta paljon. (Kalliala 2011,58). Jaana Hevonojan (2013) haastatteleman THL:n varhaiskasvatuksen asiantuntija Marjatta Kekkonen mukaan vuorohoidon maksimituntimäärää ei ole valtakunnallisesti määritelty, vaan kunnat järjestävät hoidon perheen tarvitsemien tuntien mukaisesti. Esimerkiksi Helsinki on linjannut vuorohoidon tuntimäärän 300 tuntiin, mutta tästäkin on mahdollista poiketa, jos tämä määrä ei perheelle riitä. Usein vuorotyötä tekevien vanhempien lapset viettävät kuitenkin keskimääräistä vähemmän aikaa päivähoidossa. Esimerkiksi Helsingissä lapset viettivät marraskuussa 2012 vuorohoidossa keskimäärin 138 h/kuukaudessa. (Hevonoja, Yle uutiset 2013).

Vuosien kuluessa vuorohoidon tarve on lisääntynyt, johtuen osittain mm. kauppojen pidentyneistä ja laajemmista aukioloajoista. Vuorotyö on yleisintä teollisuuden ja terveyspalveluiden aloilla. Viikonlopputyö on yleistä myös kuljetusalalla, ja asiakaspalvelualoilla. Vuorotyö on tyypillisempää miehillä, nuorilla ja alemman koulutuksen saaneilla työntekijöillä. (Tammelin, Malinen, Rönkä & Verhoef 2015, 4)

Kekkonen, Rönkä, Laaksonen & Malinen (2014, 56-58) toteavat artikkelissaan Lapsiperheet 24/7 taloudessa, että epätyypillistä työaika tekevien vanhempien työaikaan liittyy usein ennakoimattomuus. Työvuoroihin tulee muutoksia lyhyellä varoitusajalla, ja työvuorot saattavat olla hyvin vaihtelevia, esimerkiksi ilta- vuoroa seuraa aamuvuoro. Tämän myötä voisi ajatella, että myös arki vuorohoidossa on hyvin vaihtelevaa, jos lasten hoitoajat menevät vanhempien työaikojen mukaisesti.

Kekkonen ym. (2001, 58) havaitsivat tutkimuksessaan myös, että vain noin 40 % vuorotyötä tekevästä vanhemmista koki, että työaika ja perheen vaatimukset sopivat yhteen hyvin. Mainittakoon, että säännöllistä päivätyötä tekevien vanhempien kohdalla valtaosa (86%) arvioi työaikojen ja perheen vaatimusten sopivan hyvin yhteen. Vuorotyötä tekevät vanhemmat perustelivat vastauksiaan muun muassa sillä, että yhteinen aika perheen kesken jää vähiin, ja vanhemmat kokivat

joko itse tai puolisonsa kuormittuvan paljon vuorotyöstä. Lisäksi vanhemmat kokivat lapsen hyvinvoinnin heikkenevän epätyypillisen työajan vuoksi, koska lapset häiriintyvät rytmimuutoksista ja vaihteluista sekä saavat viettää vähemmän aikaa vanhemman kanssa. Lisäksi tähän tutkimukseen osallistuvat vastaajat totesivat, että lapset kärsivät aikaisista aamuhätyksistä, yöhoidosta tai pitkistä ”tarhaputkista”. Samankaltaisia tuloksia saatiin myös Hollannissa tehdyssä tutkimuksessa (De Schipper, Tavecchio, Van IJzendoorn, & Linting 2003,300-304, 313, 321-320-327). Tutkimuksessa tutkittiin millaisia vaikutuksia ja yhteyksiä on vuorohoidolla, päivähoidon pysyvyydellä, lapsen temperamentilla ja äidin kokemalla stressillä. Tutkimuksen mukaan on tärkeää, että lapsella olisi mahdollisimman pysyvät ja turvalliset kasvuolosuhteet. Olisi hyvä, jos päiväkodissa olisi mahdollisimman pysyvä henkilökunta ja lapsiryhmä. Tällöin lapsi kykenisi muodostamaan pysyviä kaverisuhteita. Lapsi kokisi olonsa myös turvallisiksi, mikä helpottaisi päiväkotiiin sopeutumista. Tutkimuksessa havaittiin myös, että lapsilla jotka tarvitsevat säännöllisesti myös yö hoitoa esiintyi useammin lievää kehityksen viivästymistä, verrattuna niihin lapsiin jotka tarvitsivat vain päivähoitoa.

Vuorotyötä tekevien vanhempien lapsilla on usein myös monia eri hoitajia ja hoitopaikkoja. Päivähoidon lisäksi, vanhemmat tarvitsevat avuksi usein sukulaisia, ystäviä tai ulkopuolisia lastenhoitajia. Tämä on tyypillistä etenkin ulkomailla, missä valtiot eivät tue vuorohoidon järjestämistä samalla tavoin kuin Suomessa tuetaan. Esimerkiksi Britanniassa vain harvat päiväkodit ovat avoimia ennen aamu kahdeksaa tai ilta kuuden jälkeen, ja jos ovatkin niin näiden tarjoamat palvelut ovat kalliita. Suomessa vuorotyötä tekevien vanhempien lapset viettävätkin enemmän aikaa päivähoidossa kuin esimerkiksi Hollannissa tai Britanniassa. Hyvin harva osa suomalaisista vanhemmista työskentelee osa-aikaisesti, mikä tarkoittaa sitä, että lapset tarvitsevat kokopäiväisen hoitopaikan. (Verhoef, Tammelein, May, Rönkä & Roeters, 2015,263-265)

THL:n asiantuntija toteaa Yle uutisille (2013), että vuorohoidolle on tyypillistä voimakas polarisoituminen. Kun yhden vanhemman perheessä tehdään pitkää työpäivää, myös lapsi joutuu olemaan pitkiä jaksoja hoidossa. Toisaalta vanhemmilla saattaa olla myös pitkiä vapaa jaksojakin jolloin myös lapset saattavat olla pitkiä jaksoja pois hoidosta. (Hevonoja, 2013, Yle uutiset)

Osa epätyypillistä työaika tekevästä vanhemmista koki myös, että lastenhoidon järjestäminen on ongelmallista. Haasteena hoidon järjestämisessä oli vanhempien mukaan työaikojen äkilliset muutokset ja ennakoimattomuus, perheiden tarpeisiin sopimattomat lastenhoitopalvelut sekä työajan ajoittuminen epätyypillisiin aikoihin. Vanhemmat kokivat ongelmalliseksi, jos kunnassa ei ollut tarjolla vuorohoitoa tai vuorohoitoa tarjoava päiväkoti sijaitsi etäällä tai haastavien kulkuyhteyksien päässä. (Kekkonen ym. 2014. 56-58)

Keski-Suomessa tällä hetkellä meneillään olevan OHOI- Osaamista vuorohoitoon hankkeen tutkijat (Malinen, Dahlblom, Rönkä ja Peltoperä) toteavat artikkelissa Osaamista ja työhyvinvointia vuorohoidon henkilöstölle (Lastentarha 2/16), että vuorohoitoyksioissä on iltaisin, viikonloppuisin ja öisin paikalla useimmiten lastenhoitajat, harvemmin lastentarhanopettajat. Työajat vaihtelevat paljon, ja tästä johtuen koko tiimi on vain harvoin paikalla samaan aikaan. Tämä tuo haasteita niin toiminnan suunnitteluun kuin tiedonkulkuun. Yhteistyö vuorotyötä tekevien vanhempien kanssa vaatii myös aikaa ja suunnittelua, esimerkiksi tulevista retkistä ja muusta toiminnasta tulee tiedottaa hyvissä ajoin. Vaikka pedagoginen päävastuu toiminnasta ja sen suunnittelusta kuuluu lastentarhanopettajalle, etenkin vuorohoidossa pedagoginen vastuu jakaantuu jokaiselle työntekijälle. (Malinen, Dahlblom, Rönkä & Peltoperä, 2016, 23)

3.2 Vuorohoito ja esiopetus

Kuinka esiopetus järjestetään, kun lapsi tulee hoitoon vasta iltapäivällä, eikä olekaan paikalla tavalliseen esiopetusaikaan? Esiopetus ei saisi pidentää lapsen hoitopäivää. Onko lapsen osallistuttava esiopetukseen myös vanhemman vapaa-päivänä, koska esiopetus on velvoittavaa? Jos näin olisi niin onko lapsella joka päivä hoitopäivä, eli osallistuuko lapsi maanantaista perjantaihin esiopetukseen ja jos tarve vaatii, niin tulee vielä lauantaina ja sunnuntaina päivähoitoon? Esiopetusaika ei saisi pidentää lapsen hoitopäivää, näin on päätetty ainakin Jyväskylässä vuorohoidon linjauksissa (2010). Myös opetus- ja kulttuuriministeriö on määrittänyt lausunnossaan (5/2015), että esiopetukseen osallistuminen ei saisi pidentää lapsen hoitopäivää kohtuuttomasti, eikä aiheuttaa lapselle ja vanhemmille kohtuuttoman pitkiä kuljetusmatkoja tai kesken päivän hankalasti järjestettäviä siirtymisiä ryhmästä toiseen. Lausunnossa todetaan myös, että vuorohoidossa järjestettävään esiopetukseen tulee kiinnittää erityistä huomiota. Esiopetuksen järjestäjän tulee huomioida lapsen etu. Vuorohoidossa esiopetus on usein järjestettävä lapselle yksilöllisesti. Esiopetus on järjestettävä lapsen jaksaminen huomioiden siten, että esiopetus ja hoitopäivästä ei muodostu lapselle kohtuuttoman pitkä ja rasittava. (Opetus ja kulttuuriministeriö. 5/2015.)

Myös Malinen ym. (2015) toteavat artikkelissaan, että lapsen vireystilan huomiointi on tärkeää vuorohoidossa. OHOI hankkeen myötä he havaitsivat, että pedagogisen toiminnan lisääminen vuorohoidon iltaan tai viikonloppuun herättää myös vastustusta. Nämä ajat ovat usein hoivapainotteisempia ja kodinomaisempia. Tutkijat toteavat kuitenkin, että varhaiskasvatukseen mukaan jokaisella lapsella tulee kuitenkin olla hoitoajoista riippumattomasti monipuolisen, pedagogiseen varhaiskasvatukseen. Esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa koettiin haastavaksi, etenkin niiden lasten osalta jotka ovat hoidossa ilta- ja viikonloppupainotteisesti. Jotkut vuorohoitoyksiköt ovatkin päätyneet järjestämään esiopetusta myös iltapäivisin.

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTTAMINEN

Tässä luvussa esittelen tutkimukseni etenemisen ja toteuttamisen. Aluksi esittelen tutkimuskysymykseni sekä menetelmälliset lähtökohdat. Seuraavaksi esittelen aineiston keruun, ja viimeiseksi aineiston analyysin tavat. Lopuksi pohdin vielä aineiston keruun ja analyysin luotettavuutta ja eettisyyttä.

4.1 Tutkimusongelmat

Tutkimuksen tavoitteena on selvittää vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien näkemyksiä esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttamisesta vuorohoidossa. Tarkemmin haluan selvittää, miten esiopetus on järjestetty, kun lapsi on vuorohoidossa. Samalla pyrin tunnistamaan sekä siihen liittyviä haasteita, että myös hyväksi havaittuja käytäntöjä, jotka liittyvät esiopetuksen järjestämiseen vuorohoidossa. Vuorohoitoa on tutkittu Suomessa ja kansainvälisestikin hyvin vähän, (esim. Verhoef, Tammelin, May, Rönkä & Roeters 2015). Aiemmat vuorohoitoon liittyvät tutkimukset käsittelevät enemmänkin vuorohoitoa yleisesti perheen ja lapsen kannalta katsottuna (esim. Kekkonen, Rönkä, Tammelin & Malinen. 2014). Tutkimuksia jotka keskittyvät puhtaasti vuorohoidon esiopetukseen ei ole tehty aiemmin.

Tutkimustehtäväni tarkentui seuraaviksi tutkimuskysymyksiksi:

1. Miten vuorohoidossa työskentelevät lastentarhanopettajat kuvaavat vuorohoidon esiopetusta?
2. Miten esiopetuksen opetussuunnitelma orientoi vuorohoidon pedagogiikkaa lastentarhanopettajien näkökulmasta?

Ensimmäisen tutkimuskysymyksen tavoitteena oli tuottaa tietoa siitä, miten esiopetus järjestetään, kun lapsi tarvitsee vuorohoitoa. Liittykö esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämiseen jotain erityispiirteitä. Toisen tutkimuskysymyksen myötä halusin selvittää, miten esiopetuksen opetussuunnitelmaa toteutetaan vuorohoidon esiopetuksessa. Missä roolissa lastentarhanopettajat näkevät esiopetuksen opetussuunnitelman vuorohoidossa.

4.2 Tutkimuksen menetelmälliset lähtökohdat

Tutkimukseni on tutkimusotteeltaan laadullinen. Laadullisen tutkimuksen tavoitteena on kuvata kohdetta mahdollisimman kokonaisvaltaisesti, ja tuoda esiin tutkittavien näkökulma tutkittavasta ilmiöstä. Laadullisessa tutkimuksessa tavoitellaan ihmisten omia kuvauksia koetusta todellisuudesta. (Eskola & Suoranta 2008,18; Vilkka 2015,118; Kiviniemi 2010, 70) Laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden ihmisten ajatusten ja kokemusten tutkimiseen yksityiskohtaisesti, pitäen tutkimuksesta saadut löydökset asiayhteydessään yleistämättä niitä liikaa. (Patton 2002, 145) Laadullisen tutkimuksen etuna voidaan ajatella olevan se, että laadullisilla tutkimusmenetelmillä päästään mahdollisimman lähelle tutkittavaa kohdetta ja saavutetaan näin syvällisempi ymmärrys tutkittavasta kohteesta, kuin pelkästään määrällisellä tutkimusotteella. Laadullisella tutkimuksella päästään lähelle ihmisten välistä, sosiaalista merkitysten maailmaa. Merkityskokonaisuudet nähdään ihmisistä lähtöisin olevina sekä ihmiseen päätyvinä tapahtumina, kuten ajatuksina, päämäärinä tai toimintana. (Vilkka, 2015,118) Valitsin tähän tutkimukseen laadullisen lähestymistavan,

koska pyrin saamaan esiin vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien näkemyksiä esiopetuksen toteuttamisesta vuorohoidossa

Pattonin (2002, 145, 563) mukaan laadullinen tutkimus tarjoaa mahdollisuuden tutkia ihmisten kokemuksia ja ajatuksia yksityiskohtaisesti, pitäen löydökset asiayhteydessään ja yleistämättä niitä liikaa. Pyrin tutkimuksessani saamaan esiin vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien näkemyksiä ja kokemuksia esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämisestä, jolloin laadullinen lähestymistapa vastaa hyvin tutkimuksen tavoitetta.

Laadullisen tutkimuksen erityispiirteenä voidaan pitää sitä, että tutkimuksella ei tavoitella totuuden löytämistä. Pikemminkin tavoitteena on tuoda esiin tutkimuksen aikana tehtyjen tulkintojen avulla, esimerkiksi ihmisen toiminnasta jotakin, joka on välittömän havainnon tavoittamattomissa. Nämä seikat ovat ikään kuin arvoituksia, joihin tutkimus pyrkii löytämään vastauksen. (Vilka, 2015, 120)

Laadullinen tutkimus on aina tietynlainen prosessi. Laadullisessa tutkimuksessa aineistonkeruun väline on inhimillinen eli tutkija itse, tämän vuoksi voidaan katsoa, että aineistoon liittyvät näkökulmat ja tulkinnat kehittyvät tutkijan tietoisuudessa vähitellen koko tutkimusprosessin etenemisen ajan. Tutkimuksen etenemisen vaiheet eivät myöskään välttämättä ole vielä etukäteen jäsennettävissä selkeisiin eri vaiheisiin, vaan niihin liittyvät ratkaisut muotoutuvat vähitellen tutkimuksen edetessä. (Kiviniemi, 2015, 74)

Työvuosieni myötä minulle on muodostunut jo oma näkemys vuorohoidosta, millaista vuorohoito on, ja miten sitä toteutetaan. Tutkittavien merkitysmaailma on siis jo jollain tavalla minulle tuttua, ja aiheen ymmärtäminen on näin ollen helpompaa. Laine (2015, 30-31) toteaaakin, että entuudestaan tuntematonta toimintakulttuuria on haastavaa ymmärtää.

4.3 Haastattelu aineistonkeruumenetelmänä

Toteutin tutkimukseni haastattelemalla vuorohoidon esiopetuksesta vastaavia lastentarhanopettajia. Tutkimuksen toteuttamista varten pyysin tutkimusluvan tutkimuskaupungin varhaiskasvatuspalvelusta. Luvan saatuani olin sähköpostitse yhteydessä vuorohoitoa tarjoavien päiväkotien johtajiin, esittelin tutkimukseni ja kysyin halukkuutta osallistua siihen. Kolme päiväkotia ilmoitti halukkuutensa osallistua tutkimukseen, ja jokaisessa näissä taloissa oli kaksi vuorohoidon esiopetuksessa työskentelevää lastentarhanopettajaa. Sain sovittua heidän kanssaan kaksi ryhmähaastattelua, toiseen osallistui neljä lastentarhanopettajaa ja toiseen kaksi.

Haastattelut toteutin helmikuussa 2015 päiväkodeissa. Ajankohdalla on mielestäni merkitystä tässä tutkimuksessa, koska haastateltavilla tulee olla jo kokemusta siitä, miten esiopetusvuosi on sujunut. Jokainen haastateltava täytti myös henkilökohtaisen kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (LIITE1). Haastattelut videoitiin. Haastattelu johon osallistui neljä henkilöä, oli kestoltaan tunnin ja 10 minuuttia. Haastattelu johon osallistui kaksi henkilöä, kesti 58 minuuttia.

Haastattelu on tiedonhankinnassa käytetyimpiä muotoja. Haastattelussa tutkija ja tutkittava henkilö ovat suorassa kielellisessä vuorovaikutuksessa. Haastattelutilanne on vuorovaikutusta haastateltavan ja haastattelijan välillä, tilanne vaatii yhteistä ymmärrystä asiasta ja tavoitteena on saada haastateltavan kokemukset ja näkemykset esiin. Tutkijan tehtävänä on välittää kuvaa haastateltavan käsityksistä, ajatuksista, tunteista ja kokemuksista. Jokainen haastattelutilanne on aina ainutlaatuinen, ja haastattelutilanteen merkityksen pohtiminen auttaa tutkijaa tuotosten analysoinnissa ja käyttötavoissa. (Ruusuvuori & Tiittula 2005, 9, 13; Hirsjärvi & Hurme 2000, 34, 41.)

Haastattelemalla vuorohoidossa työskenteleviä lastentarhanopettajia halusin selvittää, miten he kokevat esiopetuksen vuorohoidossa. Haastatteluksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun. Puolistrukturoitua haastattelua voidaan kutsua

myös teemahaastatteluksi (Metsämuuronen 2003,189). Puolistukturoidun haastattelun valitsin, koska halusin tutkijana sada selville tiettyjä asioita liittyen esiopetuksen toteuttamiseen vuorohoidossa. Haastattelu aineiston keruu menetelmänä on perusteltua erityisesti silloin kun tutkittavasta ilmiötä on saatavilla vähän tietoa. (Hirsjärvi & Hurme 2008,35). Esiopetuksen järjestämisestä vuorohoidossa ei juuri ole saatavilla tietoa, joten haastattelu sopii mielestäni erittäin hyvin juuri tämän tutkimuksen aineistonkeruu menetelmäksi.

Haastattelin kuutta vuorohoidossa työskentelevää lastentarhanopettajaa, jotka vastaavat lapsiryhmänsä esiopetuksen järjestämisestä (haastattelu runko LIITE 2). Tutkimuksen onnistumisen kannalta on tärkeää, että tutkimukseen osallistuvat tietävät tutkittavasta aiheesta mahdollisimman paljon. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 85; Eskola & Suoranta 1998,85.) Lastenhoitajia en haastattele tässä tutkimuksessa, koska heillä ei ole pätevyyttä toimia esiopettajana. Jokaisella haastatteluun osallistuneella lastentarhanopettajalla oli jo työkokemusta sekä esiopetuksesta että vuorohoidosta, työvuosien määrä vaihteli kolmestakymmenestä vuodesta kolmeen vuoteen. Viidellä haastateltavista oli yliopistopohjainen lastentarhaopettajakoulutus ja yhdellä sosiaalihoitajan koulutus täydennettynä yliopiston esiopetusopinnoilla. Kaikki haastatteluun osallistuneet olivat naisia. Haastattelut pidin päiväkodin tiloissa, toisen lasten aamu-ulkoilun aikana, ja toisen lasten päiväunien aikana. Tällöin haastateltavat pystyivät hyvin irrottautumaan haastattelun ajaksi lapsiryhmistä ja keskittymään rauhassa haastatteluun. Myös Patton (2002, 40) toteaa, että laadulliselle tutkimukselle on tyypillistä, että tutkimus toteutetaan tutkimuksen kohteen luonnollisessa ympäristössä.

Ryhmähaastattelun avulla saatu tieto perustuu haastateltavien omiin kokemuksiin ja näkemyksiin. Menetelmän avulla siis halutaan selvittää haastateltavien kokemuksia ja käsityksiä tutkittavasta asiasta. Menetelmän etuna on, että ryhmässä syntyy uusia ajatuksia ja osallistujat tuottavat enemmän tietoa kuin yksilöhaastattelussa. (Hirsjärvi & Hurme 2000; Eskola & Suoranta 1999, 95) Mielestäni nämä seikat toteutuivat molemmissa haastatteluissani, keskustelua syntyi

paljon, ja haastateltavat täydensivät toinen toistensa vastauksia sekä esittivät myös toisilleen tarkentavia kysymyksiä, joita en välttämättä olisi haastattelijana huomannut kysyä. Menetelmän haittana pidetään sitä, että tulokset eivät ole yleistettävissä. Haastattelussa on myös taipumus antaa ns. sosiaalisesti hyväksytyjä vastauksia. (Hirsjärvi & Hurme 2000; Eskola & Suoranta 1999, 95) Mielestäni haastateltavani kävivät hyvin avoimen oloista keskustelua vuorohoidosta. Keskusteluissa esitettiin myös kriittisiä näkemyksiä. Vastaajat kertoivat kuinka joku asia ei heidän mielestään toiminut heidän ryhmässään, vaikka toinen vastaaja olisi juuri kehunut, kuinka sama asia toimii heidän ryhmässään loistavasti.

Haastatteluni perustui teemahaastatteluun. Teemahaastattelu on yksi puolitukturoidun haastattelun yleisimmistä muodoista. Teemahaastattelussa tutkija on etukäteen miettinyt määrätyt teemat ja keskustelua herättelevät kysymykset, mutta haastattelu voi kuitenkin edetä vapaamuotoisesti, ja vastaukset ovat vapaasti muodostettavissa. (Tuomi & Sarajärvi 2009, 75, Ruusuvuori & Tiittula 2005, 11) Pohdin haastatteluteemojani lähdekirjallisuuden pohjalta, sekä mietin niitä, myös yhdessä opiskelukavereideni kanssa. Haastattelunteemoiksi valitsin esiopetuksen käytännönjärjestelyt, vuorohoitolapsen hoitoajat, sekä esiopetuksen velvoittavuuden. Näiden yläteemojen alle lisäsin tarkentavia kysymyksiä, esimerkiksi kaverisuhteista, esiopetussuunnitelmasta ja tiedonkulusta (LIITE 2). Olin myös miettinyt muita tarkentavia lisäkysymyksiä varalle, ja kirjannut ne vihkoon, joka oli haastattelussa mukana. Näitä kysymyksiä en kuitenkaan käyttänyt haastatteluissa, koska niille ei ollut tarvetta.

Halusin haastattelutilanteista mahdollisimman vapaamuotoisia ja keskustelunomaisia. Pysin huolehtimaan keskustelun tasapuolisuudesta. Haastatteluiden alussa pyysin haastateltavilta puheenvuoroja järjestyksessä niin, että jokaisen kokemukset tulivat esiin. Haastattelujen edetessä ne kehittyivät kuitenkin vuorovaikutukselliseksi ja ryhmähaastattelun edut tulivat esille: haastateltavat ikään kuin ” auttoivat ” toisia vastaamaan ja toivat esiin asioiden eri puolia. Vi-

deoin haastattelut ja tein myös käsin kirjoittamalla muistiinpanoja haastattelujen aikana. Videoinnin laatu oli hyvä, ja eri henkilöiden puheenvuorot erottuivat hyvin toisistaan. Litterointia helpotti se, että videoinneissa esiintyi varsin vähän haastateltavien yhtäaikaista puhumista.

Haastattelutilanteissa pyrin olemaan joustava ja vaihtelin esimerkiksi kysymysten järjestystä. Palasin välillä uudelleen johonkin teemaan, tein myös joitain tarkentavia kysymyksiä haastateltavien vastausten perusteella. Haastattelun joustavuudella tarkoitetaan juuri sitä, että haastattelijä voi tarvittaessa tarkentaa puhuttuja asioita, toistaa kysymyksiä sekä osallistua keskusteluun haastateltavien kanssa. (Tuomi & Sarajärvi 2011, 73)

4.4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysivaiheessa tutkija lukee aineistoaan yhä uudelleen, pohtii tekstiä, vertailee ja tulkitsee niihin liittyvää teoriasointia. Tällöin tutkija, luokittelee, vertaa ja tulkitsee aineistoaan. (Rantala, 2015, 110).

Tutkimusaineiston tulokset tulee selittää ja tulkita lukijalle. Tällöin tutkija pohdii analyysin tuloksia ja tekee niistä omat johtopäätöksensä. Tutkimuksen ydinkohdat ovat juuri analyysi, tulkinta ja johtopäätökset. Analyysin tarkoituksena on selvittää, millaisia vastauksia tutkimuskysymyksiin saadaan. Toisaalta analyysi voi myös selvittää, millaisia tutkimusongelmia olisi pitänyt asettaa. (Hirsjärvi ym. 2006, 209) Tutkimuksessani tutkimuskysymykset säilyivät samansisällöisinä koko tutkimusprosessin ajan, ja tutkimusaineistoni antoi vastauksia esitettyihin tutkimuskysymyksiin.

Aloitin aineiston analyysin heti aineiston kerättyäni. Haastatteluiden jälkeen siirsin tallennetun haastattelumateriaalin muistitikulle ja litteroin sen sanatar-kasti. Merkitsin ylös myös tauot ja muut huomiot, kuten naurun tai päällekkäin

puhumisen. Litteroitua tekstiä kertyi yhteensä 52 sivua kirjoitettuna rivivälillä 1 ja kirjasintyypillä Times new roman 12.

Tuomen ja Sarajärven (2009, 108) mukaan laadullisessa aineistossa analyysia tehdään tutkimusprosessin jokaisessa vaiheessa. Itselläni oli jo ennen varsinaisen aineiston analyysin aloittamista tiedossa analyysissä käytettävät yläluokat, jotka olin muodostanut haastatteluteemoistani. Olin tavallaan aloittanut analyysin jo miettiessäni haastatteluteemojani. Yläluokat joita käytin myös analyysissä ovat *esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa, vuorohoidon esiopetuksen ominaispiirteet, ja esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttaminen vuorohoidossa*. Näitä teemoja käsittelin teoriaosuudessa, ne olivat myös haastattelun lähtökohtina sekä tutkimuskysymysten perustana, joten oli luonteva lähteä analysoimaan haastatteluja näiden kysymysten pohjalta.

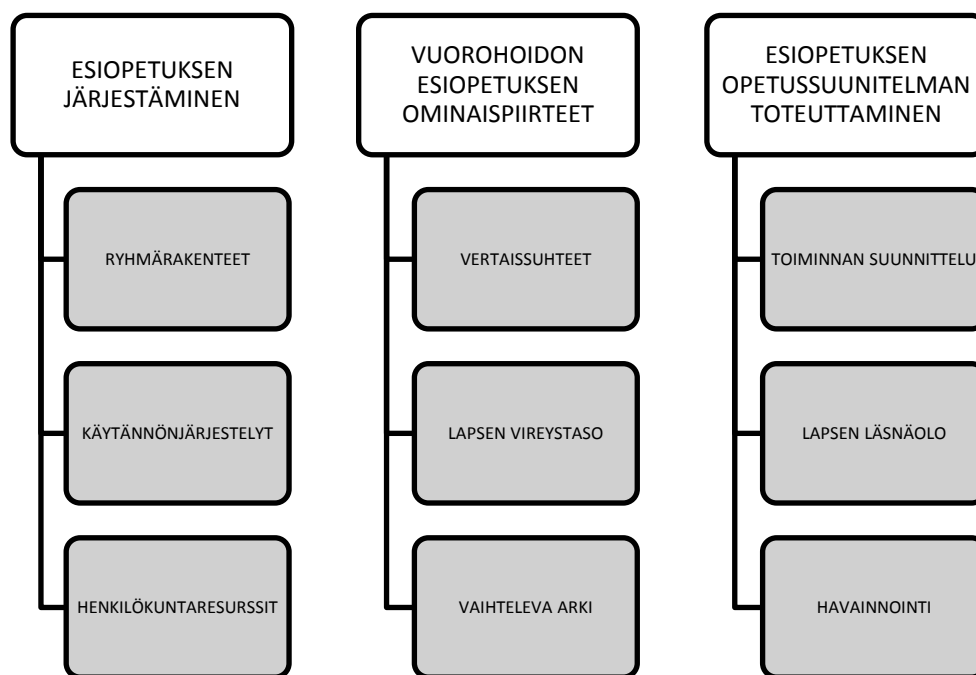
Tämän perusteella aineiston analyysimenetelmäksi valitsin teoriaohjaavan sisällönanalyysin, jossa yläluokat tulevat teoriasta ja alaluokat muodostetaan aineiston perusteella. Sisällönanalyysin tarkoituksena on järjestää aineisto tiiviiseen ja selkeään muotoon säilyttäen sen informaation, eli luodaan aineistoon selkeyttä, jotta voidaan tehdä selkeitä ja luotettavia päätelmiä tutkittavasta ilmiöstä.

(Tuomi & Sarajärvi 2009, 117)

Litteroituani aineiston tulostin sen ja poimin aineistosta yläluokkiin liittyviä asioita. Yritin poimia tekstistä kaikki tutkimusaiheeseeni liittyvät asiat. Nämä merkitsin värikynien avulla tietyin värikoodein. Esimerkiksi kaikki esiopetuksen järjestämiseen liittyvät vastaukset merkitsin punaisella värillä. Näitä olivat esimerkiksi ryhmärakenteisiin, esiopetusaikaan ja henkilökuntaresursseihin liittyvät vastaukset. Näin tekemällä poimin aineistosta tutkimuksen kannalta olennaiset asiat ja poistin seikat, jotka tulisivat olemaan tutkimukseni kannalta merkityksettömiä. Tätä vaihetta voidaan Tuomen ja Sarajärven (2009, 103) kutsua myös aineiston redusoimiseksi eli pelkistämiseksi.

Kun olin pelkistänyt aineiston, aloin ryhmitellä asioita jakamalla ne ryhmiin sisällön perusteella. Ryhmät muodostuivat asioista, jotka olivat sisällöltään samantyyliä. Esimerkiksi vastaukset, joissa pohdittiin lapsen unentarvetta, pitkiä hoitoaikoja tai aikaisia aamuherätyksiä, laitoin lapsen unentarve ja vireystaso otsikoiden alle. Ensin alaluokkia muodostui aika paljon, mutta syventyessäni aineistoon tarkemmin huomasin, että niitä pystyi yhdistämään toisiinsa vielä enemmän, esimerkiksi unentarpeeseen liittyvät vastaukset menivät vireystaso otsikon alle.

Lopulta sain muodostettua seuraavassa kuviossa esittelemäni yläkäsitteet ja niihin liittyvät alakäsitteet.

KUVIO 2. aineiston luokittelu

Esiopetuksen järjestämiseen muodostui alaluokaksi: *ryhmärakenteet, henkilökuntaresurssit, käytännön järjestelyt*. Esimerkiksi käytännön järjestelyt otsikon alle kuuluivat vastaukset, joissa käsiteltiin päivärytmiä, työvuoroja, ryhmien rakenteita jne. Vuorohoidon esiopetuksen ominaispiirteiden alaluokiksi muodostuivat: *vertaissuhteet, vaihteleva arki, lapsen vireystaso*. Vaihteleva arki otsikon alle kuuluivat esimerkiksi vastaukset, jotka liittyivät lasten vaihteleviin hoi-

toaikoihin, henkilökunnan vaihteleviin työvuoroihin tai suunnitelmien joustamiseen. Esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttamisen alaluokiksi muodostuivat: *toiminnan suunnittelu, havainnointi ja lapsen läsnäolo*. Havainnoinnin alle kuuluivat vastaukset, joissa käsiteltiin mm. eskarin arki havainnointimateriaalia, kouluun siirtymistä tai lapsen läsnäoloa. Osa vastauksista saattoi siis pelkistämisen ja luokittelun jälkeenkin kuulua kahteen eri luokkaan, koska esimerkiksi havainnoinnista keskusteltaessa haastateltavat nostivat uudelleen esiin lapsen läsnäolon, josta oli puhuttu jo aiemminkin useasti esimerkiksi vertaissuhteiden sekä opetussuunnitelman toteuttamisesta keskusteltaessa. Myös esimerkit vuorohoidon vaihtelevasta arjesta olisi voinut laittaa jokaisen luokan alle, koska ne nousivat esiin joka aihetta käsiteltäessä.

4.5 Tutkimuksen eettiset periaatteet

Jo tutkimusta aloitettaessa on eettisesti oikein pohtia miksi ja ketä varten tutkimus tehdään. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 128) Mielestäni aiheeni on merkittävä, ja tutkimukseni on tarpeellinen. Vuorohoitoa on tutkittu vähän, eikä esi-opetusta vuorohoidossa ole tutkittu. Tutkimukseni on ajankohtainen, koska yhteiskuntamme on avoinna 24/7, ja esimerkiksi kauppojen ja ravintoloiden laajentuneet aukioloajat ovat lisänneet vuorotyön tekemistä. Esiopetus on nykyisin velvoittavaa, joten on tärkeää tutkia, miten esiopetusta toteutetaan vuorohoidossa.

Tutkimukseni aineistonkeruu pohjautuu vapaaehtoisuuteen. Mahdollisuus osallistua tutkimukseeni oli kaikilla tutkimuskaupungin vuorohoidon esiopetusryhmissä työskentelevillä lastentarhanopettajilla. Tutkimukseen osallistuvat ilmoittautuivat mukaan itse, vapaaehtoisesti. Tutkimustani varten hain tutkimusluvan kaupungilta. Videoin kaikki tutkimushaastattelut. Tutkimustuloksia kirjoittaessani pyrin tekemään sen niin, ettei kukaan tutkimukseen osallistuneista ole tunnistettavissa. Haastattemieni henkilöiden nimet vaihdetaan tunnistettavuuden estämiseksi eli tutkittavat anonymisoidaan. (Kuula, A. 2006,200.) Eettisiä periaatteita kunnioittaen tutkimuksen haastattelut ja muu siihen liittyvä aineisto tuhoetaan asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

5 ESIOPETUS VUOROHOIDOSSA

Seuraavaksi esittelen tutkimuksestani saamia tuloksia tutkimuskysymyksittäin. Havainnollistan tutkimuksen tuloksia aineistokatkelmilla. Olen erottanut saman haastateltavan eri vastauksista otetut lainaukset toisistaan kahdella katkoviivalla "--". Kolme pistettä lainausten lopussa, alussa tai keskellä tarkoittavat sitä, että lainauksen alusta, keskeltä tai lopusta on poistettu sanoja. Kirjainlyhenne T lainausten alussa tarkoittaa tutkijaa ja H tarkoittaa haastateltavaa. Haastateltavan kirjainlyhenteen perässä on haastateltavan numero. Lainauksissa ilmenevät nimet on muutettu.

Haastatteluihin osallistui lastentarhanopettajia kolmesta eri päiväkodista, ja jokaisessa päiväkodissa oli esiopetus ja vuorohoito yhdistetty hieman eri tavalla. Kahdessa päiväkodissa esiopetus ja vuorohoito järjestettiin samassa lapsiryhmässä, ja yhdessä päiväkodissa vuorohoitoa tarvitsevat lapset osallistuivat esiopetukseen ja vuorohoitoon eri lapsiryhmissä. Yksi tutkimuspäiväkodeista oli avoinna myös viikonloppuisin ja öisin.

Lapsiryhmissä oli keskimäärin 25 lasta. Työntekijöitä oli ympärivuorokauden auki olevan päiväkodin 5-6-vuotiaiden ryhmässä kaksi lastentarhanopettajaa ja kolme lastenhoitajaa. Päiväkodissa, jossa esiopetusta järjestettiin kahdessa eri 3-6-vuotiaiden ryhmässä, työskenteli kaksi lastentarhanopettajaa ja kaksi lastenhoitajaa. Päiväkodissa jossa esiopetus ja vuorohoito oli järjestetty eri ryhmissä,

työskenteli 2-6-vuotiaiden ryhmässä kaksi lastentarhanopettajaa ja yksi lastenhoitaja.

5.1 Esiopetuksen järjestäminen vuorohoidossa

Kuten jo aiemmin mainitsin niin esiopetus ja vuorohoito oli yhdistetty eri päiväkodeissa eri tavoin. Lapsiryhmien koko, ikärakenne sekä päiväkotien aukioloajat vaihtelivat. Näistä johtuen myös esiopetus oli järjestetty päiväkodeissa hieman eri tavoin.

Haastatteluista nousi hyvin vahvasti esille se, kuinka vaihtelevaa vuorohoidon arki on. Vuorohoidon vaihtelevaa arkea käsiteltiin lähes jokaisessa haastattelun teemoista. Vaihtelevuus nousi esiin niin henkilökunnan kuin lapsenkin näkökulmasta katsottuna.

Vanhempien työajat ja niiden myötä lasten hoitoajat vaihtelevat paljon, jolloin lapsia on hyvin vaihtelevasti paikalla. Haastateltavat toivat esiin sen, että aamut ja aamupäivät ovat melko rauhallisia ja lapsia on eniten paikalla iltapäivisin, ruuhkaisin aika on klo. 14.00 välipalan aikaan.

*H 3: ...Et eihän meil niinku puol yheksän aikaan siel hirvee ruuhka oo... -
- nii, meillä ei harrasteta aamupiirejä, tai sit sä saat puhuu yksin siel*

T: Onko niinku iltapainotteista tavallaan?

H 2: Tai ne on niinku siinä yhentoista ja kahenkymmenen välillä

Välipalalla eli noin kello 14 lapsia oli eniten paikalla, joten osa ryhmistä oli päättynyt pitämään silloin ns. kokoontumisen, eli hetken johon kaikki lapset osallistuvat ja mietitään mikä päivä tänään, millainen sää tänään on jne.

H 3: Et niinku välipalan aikaan just on se ruuhka, et sillan meillä on se kokoontuminen ainoastaan

Lapsien määrä iltaisin vaihteli, lasten hoitoajoista riippuen. Joskus lapsia oli paikalla paljon, ja joskus taas illat olivat hyvinkin rauhallisia. Tässä oli eroja myös päiväkotien välillä.

H 5: Ja illat vaihtelee, saattaa olla sellasia iltoja että saattaa olla vielä päivällisellä sillon viiden aikaan ni saattaa olla...Kaksyrtäviis lasta parhaimmillaan sisälle tulla--Kyllä joo ja sitte sinne iltakymppiin ja saattaa olla sitte että toiseks viimeinen työntekijä joutuu olla vaikka sinne puolkympppiin tai ysiin riippuen siitä lapsimateriaalista ketä siellä on ja iästä ja sit saattaa olla että kolmanneks viimeinen joutuu olla vaikka sinne kasiin että saattaa olla että kaheksanki jälkeen vielä kolme

Lasten hoitopäivät ovat pituudeltaan ja aikataulultaan hyvin erilaisia johtuen vanhempien vaihtelevista työvuoroista. Vuorohoidossa on yleistä myös se, että lapset asuvat vuoroviikoin isän ja äidin luona, ja myös tämä vaikuttaa siihen, että hoitopäivät ovat hyvin erilaisia. Tässä esimerkki muutaman eskarilaisen yhden viikon hoitoajoista. VP tarkoittaa vapaa päivää.

VK 39	MA	TI	KE	TO	PE	LA	SU
	2.9	3.9	4.9.	5.9.	6.9.	7.9.	8.9
Matti	5.30- 19.00	5.30- 19.00	5.30- 19.00	5.30- 19.00	5.30- 19.00	VP	VP
Leo	11.00- 20.00	11.00- 20.00	11.00- 20.00	11.00- 20.00	11.00- 20.00	VP	VP
Mikko	15.00- 12.00	15.00- 12.00	15.00- 12.00	VP	VP	15.00- 12.00	15.00- 12.00
Elli	5.30- 14.30	5.30- 14.30	5.30- 14.30	5.30- 14.30	5.30- 14.30	VP	VP
Liisa	13.30- 21.15	13.30- 21.15	VP	VP	VP	7.15- 13.15	VP

Olli	VP	VP	VP	VP	VP	7.00- 14.00	7.00- 14.00
Minna	17.15- 11.00	17.15- 11.00	17.15- 11.00	17.15- 11.00	17.15- 11.00	VP	VP

TAULUKKO 3. Hoitoaikakoonti

H 3: ...äidin viikko on sitte että yheltätoista haetaan ja tota ni on ollu yön ja yheltätoista haetaan ja seuraavana päivänä tulee vartin yli viis hoitoon yks esimerkki tämmönen ja on sillä sitte kolmas ja neljäski variaatio sillon äitin viikolla

H 2: Yhen eskaripojan elämä menee yhes vaihees silleen et se tulee kolmeen, ja lähtee seuraavana päivänä kahelttoista...

H 3: Ja sitte tota toinen viikko niinku sillä on niinku erikseen isä ja äidin viikko, tulee takas kolmelta on yön, lähtee kahelttoista tulee takas kolmelta sit se on taas sen yön, se on kolme yötä silleen et se käy sen kaks kolme tuntii pois siitä välistä ja sit se saattaa olla niin et se on kaks päivää pois ja sit alkaa uuestaan se ralli...

H 6: ...jolla on aina siitä yhestätoista kahteenkymppiin paitsi sitten kerran on kymmenestä kahteenkymppiin se hoitopäivä, että tota niin niin pitkiäpäiviä tulee...

H1: ...meillä menee yhdellä aina silleen et aamulla puol kuus ja haetaan sit puol kolmen maissa

Vanhempien tuli ilmoittaa seuraavan viikon hoitoajat aina edellisen viikon maanantaina kello 18 mennessä. Kun lastenhoitoajat oli saatu, oli mahdollista aloittaa suunnittelemaan henkilökunnan työvuoroja. Henkilökunta sai siis tietää seuraavan viikon työvuoronsa aina viikko aikaisemmin. Haastateltavien työvuorot pyrittiin sijoittamaan aamu seitsemän ja ilta seitsemän välille. Ympäri vuorokauden auki olevassa päiväkodissa haastateltavat tekivät työvuoroja aamu puolikahdeksan ja ilta kymmenen välillä. Heillä oli työvuoroja myös viikonloppuisin, ja näistä vuoroista johtuen myös arki vapaapäiviä.

Kaikki vanhemmat eivät kuitenkaan välttämättä olleet saaneet vielä omia työvuorojaan siihen mennessä, kun hoitoajat olisi tullut ilmoittaa päiväkodille. Usein vanhempien työvuoroihin tuli myös muutoksia. Henkilökunta jousti työvuoroissa mahdollisuuksien mukaan.

Jokainen haastateltava nosti esiin myös sen, että lapsilla on usein pitkiäkin hoitopäiviä, ja välillä lapsilla saattaa olla myös pitkiä vapaajaksoja. Jokaisessa päiväkodissa oli suositus, että vanhemman vapaapäivä olisi myös lapsen vapaapäivä, mutta tämä koettiin haastavana esiopetuksen kannalta katsottuna. Haastateltavat pohtivat paljon sitä, miten lapsen vaihtelevat hoitoajat vaikuttavat lapsen ryhmäytymiseen, vertaissuhteisiin, jaksamiseen sekä esiopetuksen tavoitteiden toteutumiseen. Näihin kysymyksiin palaan vielä myöhemmin tarkemmin, tässä kuitenkin muutama esimerkki siitä kuinka hoitopäivät vaihtelevat.

H 3: että tota varmaan voi niinku et jokaisella on tosi erilainen, jos miettii jonku Liisanki viimest kahta viikkoo ni ei juuri ollenkaan paikalla...

H 2: Ja sit vielä jos miettii ni jos aatellaan Samia ni sillan paljon viikkovapaita ja se on viikonloput aina paikalla...

H5: No joillakin on säännöllisesti aika pitkää päivää, että tota no sit on niitä joilla on vähän tunteja ja sitte niitä tuntuu et ei nää het pitkiin aikoihin että neki vähät hoitopäivät jotka on niin sitte jostain syystä peruovat tai muuta...

H 6: Ja sit on niitä keikkalaisia jotka käy viikonloppuna toisessa päiväkodissa että tota niillä saattaa sitte olla niitä arkivapaita...

Vuorohoitoryhmissä lapset saattavat vaihtaa ryhmää tai päiväkotiakin tarpeen tullen vuoden aikana, koska vuorohoitoryhmissä on useimmiten vain niitä lapsia, joilla on vuorohoidontarve. Jos vanhempien työnkuva muuttuu, ja hän ei tee enää vuorotyötä tai jos vanhempi jää vaikka työttömäksi, saattaa lapsi joutua vaihtamaan ryhmää tai päiväkotia. Jokaisen haastateltavan lapsiryhmään oli tullut muutoksia tämän toimintakauden aikana.

H 2: ...meillä alotti viistoista ja tällä hetkellä meillä on kakstoista

H 3: ei, ei kolmetoista

H 2: lasketaas

H 3: Ai sulla on ihan lista mukana?

H 2: kolmetoist joo, kenet mä olin jo laittanu pois?

H 3: kaks lähti kyllä... _ _ ja kaks tullu kesken vuotta sen jälkeen loka-mar-raskuun aikana..

H5: Ja meillä on tällä hetkellä ootappas nyt meiltä lähti, onko meillä kaks-kytviis vai ..kauhee ku mä en ees pysy kartalla ..no kuitenkin oliko meillä kakskytseittemän ku alotettiin ja oisko nyt kakskytviis about

Nämä keskustelut kuvaavat mielestäni loistavasti vuorohoidon vaihtelevuutta. Työntekijöiden oli vaikea muistaa, kuinka monta lasta heillä on ryhmässään tällä hetkellä.

Esiopetusaika ja siihen liittyvät haasteet

Pääsääntöisesti jokaisessa päiväkodissa esiopetusaika, jolloin järjestettiin ohjattua esiopetuksenopetussuunnitelmaan pohjautuvaa esiopetustoimintaa, oli aamupäivän aikana. Osa taloista oli määritellyt esiopetusajaksi klo. 8.00-12.15, osalla esiopetusaika oli määritelty klo. 8.00-18.00 väliseksi ajaksi.

H 5: Vartin yli kaheksasta vartin yli kahteentoista – eli toisaalta se tarkoittaa sitten jos haluaa vapaa päiviltä tuua ni sitten se on just se eskariaika – mutta tota ei nii että jos lapsella on iltahoito ni hän tulis siihen aamueskariin ni ei niin...

H 2: Aamulla pietään kymmenen viiva puol kahentoist välillä semmosta toiminnallista osuutta

Viikonloppuisin esiopetusta ei varsinaisesti järjestetty, eikä iltapäivisinkään. Tällöin esiopetustoiminta oli lähinnä lapsesta lähtevää. Esimerkiksi lapsi sai halutessaan tehdä ns. ”rästikansiosta” kynätehtäviä. ”Rästikansioon” koottiin kaikki esiopetuksessa tehtävät tehtävämonisteet. Tästä ”rästikansiosta” lapset saivat halutessaan tehdä tehtäviä, jotka olivat heiltä aiemmin jääneet tekemättä.

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että henkilökunta resurssit eivät useinkaan riitä siihen, että ohjattua esiopetustoimintaa olisi myös iltapäivisin, ja lasten viireystaso ei myöskään ole iltapäivällä niin korkealla kuin aamupäivisin. Iltapäivisin järjestettiin lähinnä yksilöllistä toimintaa.

T: Onko teillä iltapäivällä sitte?

H 2: hmm..tarvittaessa, mutta riippuu paljon resursseista pystyykö pitämään...lähinnä kai enemmän semmosta yksilöllistä

H 2: No viikonloppusin ei siis oo esiopetusta mitenkään järjestetty, mutta meillä on semmonen rästikansio mistä meidän viikonlopun työntekijät tietää, ja jos meidän lapsilla on semmosta ettei oo mitään tekemistä ja se halua tehdä.

Jokaisessa päiväkodissa oli linjattu niin, että esiopetusaika ei saanut pidentää lapsen hoitopäivää. Haastateltavat sanoivat, että tästä pidetään aika tiukasti kiinni. Tästä linjauksesta lipsuttiin kuitenkin, jos katsottiin, että se oli lapselle hyväksi ja että ilman hoitopäivän pidentämistä lapsi ei saa riittävää määrää esiopetusta.

H 5:Et se ei saa kyllä pidentää sitä lapsen hoitopäivää että aika tarkkoina siinä kyllä ollaan...

H 6: Onhan tietysti lapsia joitten kohalla pitää sitte vähän niinku soveltaa...ni kyllä meillä on sitte vaikka on pitkät päivät yhdellä lapsella niin se tulis aina yhteentoista siis ni ollaan katottu että voi muutamana päivänä tulla kymppiin vaikka se hoitopäivä jatkuu kaheksaan asti ihan sen takia että pääsee mukaan toimintaan, koska hänhän ei pääsis oikeen koskaan...

Seuraavat esimerkit kuvaavat siten, miten esiopetus on käytännössä järjestetty lapsiryhmissä. Haastateltavien mielestä toiminnan suunnittelu vaati ennen kaikkea joustavuutta vaihtelevasta arjesta johtuen. Toiminta aikataulutettiin ja järjestettiin riippuen lapsiryhmän tarpeista, lasten lukumäärästä ja hoitoajoista. Toiminnan aikataulutukseen ja toteuttamiseen vaikuttivat myös tietyt koko päiväkotiin liittyvät aikataulut ja vuorot kuten esimerkiksi ruokailuaika. Pääsääntöisesti varsinaista esiopetustoimintaa järjestettiin aamupäivisin.

H 5: No eskarit jääpi ulos, me on koettu et se on helppo ku niitä puolikkaita tulee, eli aamupalan jälkeen sitte lähetään ulos ja tota niin eskarit tulee siihen ja on siinä toki muitaki lapsia sitte mutta tota ni, sitte ulkoillaan ja siinä varttia vaille kymmenen ruvetaan lähtemään sisälle ja sitte siitä noin kymmenestä sinne, ruokailuaika on meidän ryhmällä noin puol kaksitoista, ni siihen asti on sit sitä sitä niin sanottua eskaritoimintaa eli eskarit on omana ryhmänään sitten ja sit on muut tota ni sitte toisissa...

H 6: Ja meillä on nyt vähän sillai ruvettu tekemään että ku meillä ruokailu siirty varttia vaille kahteentoista vasta että me jopa alotetaan se semmonen niin sanottu ohjattu toiminta yheltätoista koska meillä tulee aika moni lapsi vasta puol yhteentoista tai yhteentoista hoitoon saattaa tulla ja kuitenkin ku niitä ei oo ku se kaheksan ni jos siitä vielä niin et siitä useempi lapsi on pois ni se on aika pieni niinku ryhmä. Ni sitte on tehty niin että alotetaan kymmeneltä ku tullaan sisälle ni leikitään vapaata leikkiä on lapsilla siihen asti ja sit yheltätoista alkaa vasta se ohjattu toiminta että...

H2: Aamulla pietään kymmenen viiva puol kahentoista välillä semmosta toiminnallista osuutta-- kaks kertaa viikossa semmosta missä on pelkät eskarit, kolmena muuna päivänä on viskarien kaa sekoitettu...

Esiopetuksen ajoittaminen hoitopäivään oli haastavaa. Vaikka esiopetus ei saisi pidentää lapsen hoitopäivää, katsottiin pidentämisen joskus olevan kuitenkin lapsen edunmukaista. Esiopetuksen toteuttaminen vaati paljon suunnittelua, ja jokaisessa lapsiryhmässä toimintaa toteutettiin hieman eri tavoin.

5.2 Esiopetuksen toteuttaminen vuorohoidossa

Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttaminen on haastavaa vuorohoidossa. Haastavuuteen vaikuttavat lasten epäsäännölliset hoitoajat, lasten poissaolot, sekä henkilökuntaresurssit.

Esiopetuksen ja vuorohoidon järjestäminen vaati henkilökunnalta paljon erityisjärjestelyjä esimerkiksi henkilökunnan työvuorojen sekä toiminnan suunnittelussa. Pääsääntöisesti haastateltavat tekivät työvuoroja aamu puoli seitsemän ja iltapäivä seitsemän välillä. Tosin ympärivuorokauden auki olevassa päiväkodissa työskentelevät tekivät iltavuoron yhdeksään tai kymmeneenkin saakka ja tekivät vuoroja myös viikonloppuisin, jolloin heillä oli myös arkivapaita.

H5: Joo niin on, puol seiskasta puol seiskaan kyllä, mut käytännössä se on niinku esimerkiks mä oon huomenna puol kasiin – et se vuoro venyy sitte ku siellä on niin paljon niitä lapsia

Toiminnan suunnittelu vuorohoidon esiopetuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelmaan pohjautuvaa toimintaa toteutettiin jokaisessa päiväkodissa hieman eri tavalla. Toiminta ja sen toteuttaminen vaativat paljon suunnittelua, ja joka toimintakausi on vuorohoidossa räätälöitävä uudelleen riippuen lapsiryhmästä ja heidän hoitoajoistaan. Jonain vuonna lapsia saatetaan olla paikalla aamupainotteisesti ja toisena vuonna taas iltapainotteisesti. Se kuinka monta lasta minäkin vuonna osallistuu vuorohoidossa järjestettävään esiopetukseen, vaihtelee myös suuresti. Myös henkilökunnan työvuorot vaihtelivat paljon.

H5: Ja kyllähän se on vähän vuorotaloissa niinkin että ne työvuorotki täytyy joka vuosi katsoa ihan uudella tavalla et ei voi ajatella sillä tavalla et meillä on joku kiertävälä, joka toimis koko ajan, just niinku nytki huomaa sen että meillä on se iltapainotteisuus tullu ihan selkeesti et se voi olla et sieltä aamusta pitääkin vähän tiputtaa niitä vuoroja sinne iltaanpäin kaikilla tai jotaki, että neki on aina vaan katottava sitte vuosi kerrallaan

H6: ..ja sitähan se oikeestaan vuorohoidossa on että joka vuosi pitää räätälöidä ne ryhmärakenteet ihan uudestaan kattoo minkälainen ikäjakauma on, ku täällä se ei pysy niin semmosena kiinteänä ku se päivätalossa niinku pysyy tai lapset ei pysy välttämättä samoina

Esiopetuksen suunnitteleminen koettiin haastavaksi, koska työntekijät eivät välttämättä kohdanneet päivittäin, tai edes viikoittain. Vuorohoidossa oli myös vaikea löytää aikaa suunnittelulle työpäivän sisällä, koska lapsia tuli ja meni. Osa tuli päiväkotiin kesken päiväuniajan ja osa taas lähti kotiin.

Osa haastateltavista suunnitteli ja myös toteutti toiminnan yhdessä työparin kanssa. Tämä olisi ollut hyvä tapa muidenkin haastateltavien mielestä, mutta he eivät olleet saaneet tätä tapaa toimimaan käytännön tasolla.

H2: Meillä on semmonen että me nyt kerran kuussa tehään semmonen isompi suunnitelma ja oven suussa suunnitellaan--tehään aina kerrallaan

semmonen vähän pisempi suunnitelma kerran kuussa ja ne viikot suunnitellaan tarkemmin et hienosäätö tehään sit tuolla pihalla tai ovensuussa

Jotkut ryhmät eivät olleet onnistuneet suunnittelemaan toimintaa yhdessä. Taivoite ja toive tähän kuitenkin olisi ollut.

H5: Kyllä ja sit tää on, kyllähän se meillä on ollu jo monta vuotta et meillä ois tarkoitus että pystyttäs sitä eskarivastuuta tai kaikinpuolin sitä suunnitteluvastuuta jakamaan, tässäki ku on ihan samanlaiset ryhmät, kolmevuotiaitten ryhmät että ...ja niissä on neljä lastentarhanopettajaa yhteensä että ei niinku jokainen tekis sitä omaansa ja käyttäs sitä vähästä suunnitteluaikaa et kaikki miettis niinku omat kuvionsa, mut sit ku nää vuorot pyörii ja ja ollaan eriaikaa töissä-- mut kyllä mä jotenki nään että jatkossa se on niinku semmonen kehittämisen paikka..

Haasteena yhteiselle suunnitteluajalle oli työvuorojen erilaisuus. Lastentarhanopettajien yhteistä suunnitteluaikaa ei ollut kahdessa päiväkodissa ollenkaan. Tiimipalavereita kyllä järjestettiin vähintään joka toinen viikko, mutta niissä ei aina ollut riittävästi aikaa suunnittelulle.

H3: Mut sen huomaa heti ku ne viikonloput tulee on paljon viikkoja et me nähään yhtenä päivänä läpsystä ja sekään ei oo tiimipalaveri et ku toinen tulee iltaan ja toinen on aamusta ja sit on niit viikkovapaita et yhtäkkiä juostaan taas päin seinä ei me ei nähä yhtään et se on mitähän sä oot tehny ja mitä sää--tää on ihan todella ongelmallista

H2:...siis kerran viikossa on tiimi--mutku eihän sielläkään koskaan oo koko tiimi kerrallaa, ja joka toinen tiistai me puhutaan lapsista ja joka toinen tiistai me suunnitellaan toimintaa plus kaikki se muu sälä mikä pitää hoitaa siinä samassa

Yhteistä suunnitteluaikaa yritettiin löytää silloin kun lapset olivat päiväunilla. Joskus sitä löytyikin, mutta usein tämäkin aika oli hyvin rikkonaista, ja lapsia saattoi esimerkiksi saapua hoitoon juuri tuohon aikaan.

H4: Tiimipalaverit on kerran viikossa tunti ja tota niin joo ne on kyläpyöriny, et ne on viikottain, ja kyllä me ainaki yritetään sitte noin työparin kanssa sitten aina kun on semmosia nukkarihetkiä että ollaan tota molemmat töissä ni tota istua alas, mutta neki on tota äärettömän harvassa jotenki että ois semmosta hetkee et vaikka tota nyt tällä viikolla yritetään että nyt katotaan tää juttu ni sit sitävaan huomaa että tota niin ei ,ei vaan niinku ei vaan ennätä, et mistä se johtuu että ei ennätä mutta paljon on

vaan niitä asioita tottakai ..et kyllähän meillä kaikki on nukkarissa et ei oo mitenkään ainakaan meillä, ku tiedän taloja joissa opet ei välttämättä hirveesti siellä nukkarissa ole mut kyllä meillä ainaki

Esiopetustoiminta

Haasteista huolimatta toiminta oli suunnitelmallista, esiopetuksen opetussuunnitelmaan pohjautuvaa. Esiopetustoiminta vaikutti olevan monipuolista, ja myös lasten osallisuus oli huomioitu. Kaksi esiopetusryhmää vietti paljon aikaa metsässä, he pitivät ns. "metsäeskaria". Toiminta esiopetusryhmissä oli lapsilähtöistä, ja opetustuokiot olivat toiminnallisia. Haasteeksi jäi se, osallistuuko lapsi tähän toimintaan, onko hän paikalla silloin kun toiminta tapahtuu. Periaatteena kun kuitenkin oli se, että esiopetus ei saisi pidentää lapsen hoitoaikaa.

H5:... miettii just näitä hiihtoja ja luisteluja mitä me tehdään, mitkä on niinku erilaista mutta kuitenkin sitä mukavaa toimintaa, ja meilläki yks eskari kovasti ootti sitä hiihtoa ja hän toi suksetki mutta kun hän tulee aina siihen yhteentoista ja eskarit hiihtää kello yhdeksän...niin siis just tätä tämmöstä miettii sitte kuitenkin, et tekis mieli sanoa äidille, että no tuo yhdeksään mutta jos lapsi on kaheksaan asti hoidossa ni et sää nyt sano

Ryhmien toiminnasta tiedotettiin vanhemmille kerran tai kaksi kertaa kuukaudessa sähköpostitse lähetetyllä kuukausitiedotteella. Haastateltavat pohtivat sitä ristiriitaa mikä tulee, kun vanhemmat lukevat tiedotteet ja huomaavat, että siellä onkin jotain mieluisaa toimintaa, ja haluavat tästä johtuen pidentää lapsen hoitopäivää.

H2: Aika usein menee niillä ketkä selkeesti tulee et varsinki ku se tietynlainen posti lähtee et kahden viikon sykleissä meillä toimitaan, et mitä minäkin päivänä tehdään ni sitte tietysti kun vanhemmat niitä lukee ni saattaa vaihtaa vuoroja sen takia et ajaa että te meetteki luistele tai okei et teillä on teatteria ni sitte se lapsi tulee aikasemmin ja sit se saattaa olla siitä kymmenestä yhdeksästä joko yöhön taikka sinne pitkään iltaan että et se on vähän joskus ristiriitasta että ku niitä etukäteissuunnitelmia lähettää

Esiopetuksessa ei ollut käytössä varsinaista esiopetuskirjaa. Tällä tarkoitan sitä, että jokaisella lapsella olisi oma työkirja jonka mukaan edettäisiin. Toiminnassa oli huomioitu lapsen osallisuus, ja toiminta vaikutti muutenkin olevan hyvin toiminnallista.

H6: Ei oo kirjaa, et meillä aina edellisellä viikolla kysytään lapsilta et kerrotaan mitä asiaa seuraavalla viikolla käsitellään, et millä tavalla he ite sitä haluaa opetella ja sit kirjataan ne ylös ja sit toteutetaan heidän, et nyt esim. M-kirjainta et he halus tehdä ison m kirjaimen pahvista ja ne on nyt tuolla meidän seinällä ja esim. vartaloa paljon käytetään et he saa lattialle muodostaa kirjaimia no jotkut haluaa niitä tehtäviä ja niitä tehään et se on useempina päivänä saman asian läpikäymistä eri tavoin et se on niinku lapsille mielekästä kun he saa ite vaikuttaa siihen että millä tavoin ja paremmin se jää mieleen et se on niinku tosiaan et jotkut haluaa niitä tehtäviä ja toiset taas haluaa oppia toisella tavalla ni tavallaan se tasapaino, ja sit nää meidän kaks erityistuentarpeessa on vielä et keskittyminen on ehkä viis minuuttia et mitä sit kun he ponkasee pois pöydästä ja toiset tavallaan tarviis siinä sitä sun apua ja ohjausta ni mitä sitte ku tää yks kaiffari lähtee sieltä pomppimaan, et mitä hänelle on, että se semmonen että tän vuoden on ollu hyvä että se on semmosta toiminnallista enemmän että tota ja toki on sitte mahdollista heille jotka haluaa siinä pöydän ääressä tehdä ni he saa siihen keskittyä, mutta että se on ollu aika kivaa nyt että lapset on ite siihen saanu vaikuttaa.

H1: ...meillä on tää metsäeskari et me ollaan enemmän oltu metsässä ku sisällä...

Lasten havainnointi koettiin haastavaksi vuorohoidossa, koska esiopettajat kokivat, että eivät näe lapsia riittävästi. Tutkimuspäiväkodeissa oli käytössä Eskarin arki niminen havainnointimateriaali.

T: Mites sitte havainnointi, mites toi eskarin arkipaketti?

H2: Mä en oo tän neljän vuoden aikana tehny kellekkään kokonaan sitä, ku ei vaan nää... Et tota meil on, me on tehty semmoset koonnit niistä ittelle et miltä osa-alueilta tehään ja silleen et jokaisella on tai ei oo omaa et me on tehty semmonen exeltaulukko niistä, ja siinä on kaikkien lasten nimet, et sä näät kokonaisuutena että kuka on tehny mitäki ja kuka ei oo, että jos henkilökohtasta lähetään aina läreräämään ni se on vähän hankalaa

Vastuu lasten havainnoimisesta oli lastentarhanopettajilla, tosin joskus lastenhoitajat saattoivat havainnoida jonkun tietyn osa-alueen. Lastenhoitajien vastuulla olivat lapsiryhmän pienemmät lapset.

T: Eli te ootte tehny tavallaan niinku, että lastenhoitajat ei osallistu niihin?

H2: ei, ei, ihan vaan hyvin harvoin, joitain osa-alueita on just jaettu että on tämmönen valmis paketti että kato tää näitten kans tai tee tää näitten

kans, meil on jaettu että opet pitää eskarit ja viskarit on sitte lastenhoitajilla.

Osa päiväkodeista pyrki tekemään lasten havainnoinnit tiettyinä havainnointiviikkoina. Haasteena tässä oli se, että lapsi olikin juuri tuolloin vapaalla, ja tällöin havainnoinnit jäivät hänen kohdaltaan ”roikkumaan”

H5: Nii ja sitte onhan meillä esimerkiks havainnointiviikot syksyllä jolloin havainnoidaan systemaattisesti tietyt asiat mutta sitte, jos se lapsi ei vaan ole paikalla, ni sitte se saattaa olla että sinne jää sen yhden lapsen jutut roikkumaan, et kyllä se semmonen niinku haaste ehkä on, että ku itellä sitte että peilaa tonne päivätaloon missä pystytään tekemään jotenki silleen että tää on nyt mejän tää liikuntahavainnointiviikko ja me tehdään tällä viikolla nää ja ens viikolla nää ni onhan se ihan eri sitte ku meillä...

Haastateltavat kertoivat, että havainnoinnit ja erilaisten papereiden täyttäminen lapsen kouluun siirtymistä ajatellen tuntui työläältä ja aiheutti jopa tietynlaista painetta omaan työhön. Oli ikävä huomata, että aika rientää, ja lapsen paperit tulisi olla kunnossa, eikä lasta näy, tai aikaa papereiden täyttämiseen ei löydy riittävästi.

H3: Se ristiriita, et sä tiiät että ku koulu että nyt pitäis kaikkea tehdä näitä kartotuksia hirveesti, eikä oikee pysty havainnoimaan ja muutenkaan noita yhteenottoja, ja sit varsinki ku alkaa tulla kiire jo tässä...

H 4: Ja paniikkihan iskee nyt ku pitäis tietää jotain ja ei oo nähny ku poisaoloja on paljon, ja kaikki paperit on vielä tsekkaamatta ni tuntuu että hups keikkaa...

Koska lasten hoitopäivät saattavat vuorohoidossa venyä hyvinkin pitkiksi kokiivat haastateltavat, että tärkeintä on huomioida, mitkä ovat lapsen sen hetkiset voimavarat, ja mitä lapselta voi vaatia. Esiopetustoiminta oli ryhmissä joustavaa, ja tilannekohtaisesti katsottiin, onko lapsella voimavaroja juuri tähän toimintaan tällä hetkellä.

H2: On ja sit jotenki se et yrittää sit siinä hetkessä pysyä niitten lasten kanssa, että mikä se on se tärkein asia siihen arkeen, että se ryhmätyöskentelytaidot on tärkeä asia, mutta se et jos näkee et laps on ollu koko päivän siinä meluhälyssä paikalla ni mieluummin suo niitä rauhallisempia hetkiä, ja ei ehkä vaadikaan niin, et jos ollaan ryhmä, tehdään jotain ryhmä juttujakin ni kyllä siinä katsoo sitte läpi sormien tiettyjä juttuja

Haastateltavat olivat myös sitä mieltä, että jotkut lapsista reagoivat voimakkaasti siihen, että arjessa on paljon muutoksia. Lapsi saattaa asua vuoro viikoin isän ja äidin luona, ja arki saattaa muutenkin olla hyvinkin vaihtelevaa. Jotkut lapsista osallistuivat esiopetukseen kahdella eri paikkakunnalla, esimerkiksi Oulussa äidin luona asuessaan ja Jyväskylässä isän luona asuessaan. Vaihteleva ja lasta kuormittava arki oli haastateltavien mielestä huomioitava myös esiopetuksen toteuttamisessa, lapsen jaksaminen tuli laittaa esiopetuksessa etusijalle.

H6: Ja mikä sellasen lapsen niinku oikeesti et mitä eskaritavoitteita voi niinku ajatella et kuinka korkeelle ne voi, vai onko se niin, että hänellä ois niinku jotaki, et sekin on semmonen asia mikä mietityttää ja lapsen luonteesta riippuen, että voi olla et reagoi aivan tosi voimakkaasti, että muutama päivä menee muutoksen jälkeen sitte aina siihen, että on aivan taas kuutamolla, että siitä viikosta päivä tai kaks millon hän on taas niinku ja sitte taas rupee miettimään että okei kohta mä taas meen sinne isän tai äidin luokse, et se on koko ajan niinku sellasta et millon on oikeesti sellanen niinku, et ihan ei niinku voi samanlaisia tavoitteita laittaa ku muille, et mitä voi niinku vaatia, et se lapsen jaksaminen on kyllä etusijalla

H3: ...sitte ku se arki on niin sekavaa, että mitä voi vaatia jos lapsella on kaks eri kotia ja kolme eri päiväkotiryhmää

Esiopetuksen opetussuunnitelman toteutumista ajateltaessa haastateltavat olivat sitä mieltä, että vuorohoidon eskarilaiset jäävät jostain paitsi. He eivät ole samanarvoisessa asemassa kuin lapset jotka osallistuvat esiopetukseen säännöllisesti joka päivä.

H5:... pitkiäpäiviä siis ja sitte jos on tullu siihen yhteentoista esimerkiks ni ei oo aina siinä meidän toiminnassa ollu ennenku me nyt on siirrytty siihen et vasta yheltätoista ois se toiminta mut käytännössä tässä kaikki semmoset aamupäivän toiminnot, jos me lähetään sinne liikuntahallille tai johonki ni hän ei oo paikalla-- ja kaverisuhteetki että kaikki että hän tulee aina niinku kesken et kuitenkin kaverit on jo löytäny sen kaverin kenen kans leikkii sen aamupäivän aikana ja sit se on vähän haastavaa tulla siihen kesken kaiken siihen jotenki touhuun ja sitte just jos mietitään tota esiopetusta itessään, et meillähän ei millään vuorotalossa pysty kaikki lapset osallistumaan kaikkeen sehän on totuus ja he jää niinku jos mietitään ihan päiväatalon eskaria ni kyllähän he jää paitsi asioista et ei tää samanlaista oo jos miettii tällastaki lasta joka tulee aina yhteentoista ja jos kaikki muut eskarit on ollu siinä aamupäivän toiminnassa ni eihän meillä oo resursseja yhdelle lapselle sitä ns. esiopetustoimintaa järjestää iltapäivästä.

H5: Nii, nii tota jos ajatellaan sitä esiopetusta ni jäähän nää lapset paitsi jostain

Osa haastateltavista oli työskennellyt aiemmin tavallisissa esiopetusryhmissä. Heidän mielestään ero vuorohoidon esipetukseen oli suuri. Vaikeinta oli heidän mielestään se, että vuorohoidossa ei yksinkertaisesti ehdi tekemään niin paljoa kuin haluaisi, tahtia tulee rauhoittaa.

*H2: Et jotenki sen huomaa, kun oli tehny päivää neljä vuotta päiväta-
lossa... ja sit tuli vuorohoitoon ja sitte ku Pirjoki alotti ni mä ensimmäisen
vuoden hoin sille, että rauhotu, rauhotu, me ei pystytä mennä noin lujaa –
et hitaammin ja just se semmonen oma ammatti-identiteettikin et ku tietää
mitä kaikkee eskareitten kaa vois tehdä*

Harvoin paikalla oleminen tai ns. väärään aikaan paikalla oleminen, eli aikaan jolloin esiopetustoimintaa ei järjestetty, näkyi siinä, että näiltä lapsilta valmistui vähemmän esimerkiksi kädentöitä.

*H1: mut se oli jännä huomata... määki keräsin sen kaverin joka muutti
meiltä pois nyt viime viikolla, ..keräsin et mitäs oot tehny nyt vuoden ai-
kana, siis eihän niitä tullu ku siis ihan yhdessä käessä voi sanoa mitä se
niinku on tehny... mutta sitte ku katto näitten toisten ni on tunnepiirus-
tusta, on eläin piirustusta ja on sitä ja tätä ja pino vaan kasvaa*

*H1: Et kyllähän se jos sä oot aamulla kaheksasta sinne kolmeen asti joka
päivä paikalla, ni onhan se ihan erilaista ku sillä joka on-- ihan eri tai-
dot...*

Jokaisessa haastattelussa nousi vahvasti esiin ajatus esiopetuksen järjestämisestä iltapäivisin. Tällä hetkellähän jokainen ryhmä toteutti varsinaista esiopetustoimintaa vain aamupäivisin. Haastateltavien mielestä iltapäivätoiminta olisi ainoa vaihtoehto sille, että esiopetuksen opetussuunnitelmaa toteutettaisiin jokaisen vuorohoidon eskarin kanssa. Vaikka asiaa oli selvästi pohdittu ja suunniteltu paljon, ei sen toteuttaminen kuitenkaan ollut käytännössä mahdollista.

*H5: ja sit mä muistan et viime vuonna oli tuolla toisessa päiväkodissa syk-
syllä sellanen ... vuorohoitoeskariopettajien palaveri missä sitte mietittiin*

sitä ilta-päiväeskaria niin että oisko se mahdollista olla iltapäivästä ennen sitä päivällistä ,että käytännössä tultaski neljän aikaan sisälle ja siinä ois semmoinen tunnin hetki jolloin oliski se niinku iltapäiväeskari ja se olis siinä niinku jatkossa mietittiin et nyt just tätä uutta esiopetuslakia ja muuta mutta..

H5:, ja vaikka ollaan mietitty sitä muistatko pari vuotta sitten mietittiin sitä että joku ottais vastuulleen aina yhtenäisesti sen iltapäiväporukan ni käytännössä se ei oo mahollista me menttiin eri tahtiin kuitenkin sitte edettiin erilailla, että mikä se on se juttu joka nyt otetaan siellä iltapäivässä et se palvelis niinku molempia.

Haastateltavat kokivat myös, että iltapäivisin lapsen jaksaminen ja vireystila eivät enää ole riittäviä esiopetustoimintaan. Lasten vireystila ei iltapäivisin ole vastaava kuin aamupäivisin vaikka lapsi olisikin tullut hoitoon vasta iltapäivällä.

H2: Sen Verta mitä on niitä ryhmiä pitää ni se vireystila on niin surkee, et se on niinku loogisempaa et ne satsaa sit johonki muuhun tekemiseen sen

H4: Se on jännä et vaikka tulee iltapäivällä hoitoon ni se on erilaista se keskittyminen iltapäivällä

Esiopetuksen järjestäminen vaati paljon suunnittelua. Lastentarhanopettajien yhteistä suunnittelu-aikaa oli kuitenkin vaikeaa löytää vaihtelevassa arjessa. Kun toinen tuli töihin, toinen lähtikin jo kotiin. Usein myös perinteisesti koetun ns. "hiljaisen tunnin" aikana kun lapset lepäävät, vuorohoidossa on elämää. Lapsia tulee iltavuoroon, tai osa lähtee kotiin, jolloin tällöinkään ei ole aikaa istua yhdessä suunnittelemaan.

Suunnitelmissa tuli olla aina myös joustamisen varaa, esimerkiksi lapsen jaksaminen tai vireystaso ei iltapäivisin välttämättä ollutkaan enää riittävä esiopetustoimintaa ajatellen. Vuorohoidon lapsilta valmistui esimerkiksi kädentöitä vähemmän kuin toisilta lapsilta. Haastateltavat olivat sitä mieltä, että vuorohoidon eskarit jäävät jostain paitsi, kun ajatellaan esiopetussuunnitelman toteuttamista. Heidän kanssaan ei vaihtelevista hoitoajoista johtuen ehdi tekemään niin paljoa.

5.3 Vuorohoidon esiopetuksen ominaispiirteet

Haastateltavat nostivat esiin tiettyjä haasteita ja ominaispiirteitä, jotka liittyvät erityisesti esiopetuksen ja vuorohoidon yhdistämiseen lasten kannalta katsottuna. Haasteita olivat kaverisuhteiden muodostaminen, pitkät hoitomatkat, ja se, että tuleva koulu saattaa sijaita kaukana päiväkodista, jolloin samalle luokalle ei todennäköisesti tule ketään lasta omasta esiopetusryhmästä.

Haastateltavat kertoivat, että kaverisuhteiden muodostaminen on vuorohoidossa haastavaa, jos lapsi on paikalla vain harvoin, ja on esimerkiksi usein vain yön hoidossa. Se, että lapsella ei ole kavereita hoidossa, vaikuttaa haastateltavien mielestä myös siihen, että päiväkotiin ei ole lapsen mieluista tulla.

H1: joo just sitä ajattelin kanssa, että sit jos vanhemmat et noku ei sillä oo kavereita täällä, no minkä takia sillä ei oo kavereita no just jos se käy keran kahessa viikossa olemassa muutaman tunnin tai vaikka yön olemassa ni eihän se nyt kavereita saa millään ja sillen se on takkusta varmasti sen lapsen tuleminen jos ei sillä oo niinku mitään mitä se odottaa tuolta, muutaku se et se tulee nukkumaan...

Arki vuorohoidossa kuulosti olevan myös melko rikkonaista, koska lapsia tuli ja meni, ja osa lapsista saapui paikalle kesken toiminnan. Tämän koettiin haastavana esimerkiksi leikin kannalta katsottuna. On haastavampi löytää kavereita ja päästä mukaan leikkiin, kun saapuu paikalle, leikin jo alettua. Ja toisaalta taas haastavaksi koettiin myös se, että lapsilla oli niin kova halu leikkimään, että varsinainen esiopetustoiminta oli lapselle toissijaista.

H5: ...ni tuntuu se aika karulta et sit ku ne joskus saapuu paikalle ni tuntuu et ne ei ikinä saa leikkiä, ku pitää sitä eskaria olla

H4: Ja jos se toiminta tehään ihan vastentahtosesti ni ei siinä oo mitään järkeä, oottaa vaan millon mä pääsen tonne leikkii

Lasten oli haastavaa muodostaa kaverisuhteita, koska he olivat epäsäännöllisesti paikalla. Kun lapsi saapui vapaiden jälkeen päiväkotiin, saattoi kaveri

puolestaan ollakin vapaapäivällä. Haastateltavien mielestä vuorohoidolle on tyypillistä myös tietynlainen keskeyttämisen kulttuuri. Joku tulee tai lähtee aina kesken toiminnan. Tämä on haastavaa myös leikin kehittymisen ja kavereiden löytämisen kannalta katsottuna. On vaikeampi päästä leikkiin mukaan, kun leikki on jo käynnissä.

H 6: ...ja kaverisuhteetki että kaikki että hän tulee aina niinku kesken, et kuitenki kaverit on jo löytäny sen kaverin kenen kans leikkii sen aamupäivän aikana ja sit se on vähän haastavaa tulla siihen kesken kaiken siihen jotenki touhuun...

Lähes jokainen haastateltava nosti jossakin yhteydessä esiin myös vuorohoidon kuormittavuuden lapsen kannalta katsottuna. Vaihteleva arki, pitkät hoitopäivät ja pitkät hoitomatkat olivat yleisiä vuorohoidon eskareille.

H 2: ...sit se saattaa olla siitä kymmenestä yhdeksästä joko yöhön taikka sinne pitkään iltaan..

H 3: Kyllä ne musta hirveen myöhäseen on hoidossa, sinnittelee hereillä, hirveetä kattoo sitä touhua__ Nii on ne aika viljeljä ne puol kympin ja kympin vuorot, ku osa jo ihan kuutamolla

H5: ...kyllä joo..jotenki tuntuu raastaa ihan sydäntä -- kyllä jotenki niinku se , että vuorohoitolapselle se meidän tehtävänä ois taata se pysyvyyys jollain tavalla

Lapsen nukkuminen ja unentarve mietitytti haastateltavia myös. Haastateltavat kokivat, että lapsen riittävä unen saanti sekä vireystila, oli tärkeä huomioida esiopetuspäivän aikana.

H 3: ...ja senki huomaa tosiaan et nuo päiväunet et lapset vaatii hirveesti ne on joskus ihan mahoton saaha herätettyä parin tunnin unien jälkeen...

H 1: ...joka teki niinku iltaa ja aamua et jos iltavuorossa ollu, et esimerkiksi haettiin yhdeksältä täältä ja seuraavana aamuna tuli puol seittämään ja pitkästä matkasta ku tulee ni oli joutunu lähtee jo ennen kuutta liikenteeseen ni kyllä oli kaveri ihan kuutamolla, se oli et kyllä nukahti päiväunille heti ku päänsä laitto tyynyyn...

H 5: Nii on se, jos oot heränny niinku puol viis ja sitte eskari alkaa puol yheltätoista, ni on se aika...

Riittävä unentarve huomioitiin esiopetusryhmissä mahdollisuutena päiväuniin, sekä myös aamu-uniin, jos lapsi saapui päiväkotiin jo varhain aamulla. Jos lapsen iltavuoron hakuajan koettiin olevan lapselle liian myöhäinen, lapsi jäi useimmiten päiväkotiin yöksi.

H2: ...et useimmat kyllä jää sit yöks et yksinkertaisesti se yöuni ois muuten niin lyhyt

Haastavaa vuorohoidon ja esiopetuksen yhdistämisessä oli myös se, että lasten hoitovuorot olivat vanhempien työvuorojen mukaisia, eli lapsilla saattoi olla esimerkiksi peräkkäin ilta- ja aamuvuoro. Hoitomatkat olivat usein myös pitkiä, koska vuorohoitoa ei välttämättä ole aina järjestetty lapsen lähipäiväkodissa. Lapset joutuivat ajoittain heräämään aamulla jo hyvin varhain, ja iltavuoron jälkeen osa lapsista saattoi olla kotona vasta yhdeltätoista illalla. Haastateltavat painottivatkin lapsen vireystason huomioimista.

T: Voiks olla silleen et jos vielä joku et sut haetaan vaikka puol kymmenen illalla ni sit se tulee seuraavana aamuna jo aikasin?

H 2 : voi olla

H3: nii on se jos oot heränny niinku puol viis ja sitte eskari alkaa puol yheltätoista , ni on se aika... nii, ja senki huomaa tosiaan et nuo päiväunet et lapset vaatii hirveesti ne on joskus ihan mahoton saaha herätettyä parin tunnin unien jälkeen

Vuorohoidon asiakkaana on paljon yksinhuoltaja perheitä. Yksi haastateltavista kertoi, että heidän ryhmässään on 27 lasta ja vain kahdeksalla lapsella on ns. ydinperhe. Usein erotilanteet saattavat olla akuutteja, kun lapsi aloittaa vuorohoidossa. Haastateltavat kertoivatkin, että vuorohoitoryhmät ovat haastavia; on haastavia perhetilanteita, väsyneitä vanhempia, ja lapsia jotka reagoivat muuttuviin arjen kuvioihin.

H4: Meillä on musta ryhmät koko ajan vaan vaativoitunu...että mä tosiaan sain haastetta ja mielenkiintoa tähän uraan...että haastetta kyllä löytyy mutta kyllä se vaatii ihan hirveitä...

Haastateltavilla oli huoli myös vanhempien jaksamisesta, sekä huoli siitä paljonko esiopetusikäiset lapset viettävät aikaa yksinään kotona.

H3: ...sit jotenki tullu huoli siitä vanhemman jaksamisesta että ku moni niistä on yksin

H1: ...Jotenki se et kuinka paljon ne jo on oikeesti yksin eskari-ikäisenäki jo -- nii se on varmaan ihan totta et vaikkei oo öitä ni onhan päivässä ja vuoronvaihtoja ja semmosia...että no kyllähän se jo pari tuntia pärjää.

Vuorohoidosta kouluun

Haastateltavat olivat sitä mieltä, että kouluun siirtymistä olisi hyvä pohtia perheiden kanssa, jo ennen esiopetusvuotta. Jo tällöin vanhempia olisi hyvä herättellä ajattelemaan tulevaa koulun aloittamista. Jospa lapsella olisikin mahdollisuus mennä lähipäiväkotiin ja siitä siirtyä sitten tuttujen eskari kavereiden kanssa lähikouluun. Vuorohoidon esiopetusryhmistä lapset lähtevät useimmiten eri kouluihin.

H2: ...se ensimmäinen keskustelu tästä alkaa siin viskariuasussa, et mihin te haette eskariin, että ootteko aatellu sitä omaa-alueetta...ja siinä kohtaa jotkut sit herää ajattelee...

H5:...tästä vanhempien herättelystä että jotenki ni tässä jo tässä viskari-keväänä sanoa vanhemmille et hei tässä on enää vuosi aikaa ku pitäis miettiä et miten sä hoidat sen lapsen sitten ku sä teet vuorotyötä ja lapsi on koulussa, et jotenki aikasi vanhempiaki herätellä miettimään.

H6: Nii ku ei ne tosiaan, et nyt ne voi töihin mennessään puottaa lasta tänne vaikka sillon viiden aikaan aamulla ja poimia matkaansa, taikka sitten vastaavasti tuoda myö-hemmin,ni ei eihän hyvänen aika..

H5: Nii ja kyllä se sinänsä hullulta tuntuu että lapsi voi olla täällä elokuun yheksäs päivä vaikka iltakymmeneen asti hoidossa ja sit se yhtäkkiä yhestoistapäivä, seuraavana maanantaina menee kouluun ja hänen pitäis pystyä olee yksin siihen kymmeneen asti

Jotkut perheet miettivät tarkkaan eri vaihtoehtoja jo ennen esiopetusvuotta tai viimeistään esiopetusvuoden aikana. Vanhemmat saattavat keskustella työnantajansa kanssa olisiko mahdollista joustaa työvuoroissa, tai jopa vaihtaa työpaikkaa.

H2: ...mut kyl toiset vanhemmat on sit jo tehny ratkasuja siinä, että joko jäävät vuorotteluvapaalle tai lyhentävät päivää tai vaihtaa työpaikkaa tai lähtee opiskelemaan

Koulun kanssa tehtävä yhteistyö ei ollut kaikkien haastateltavien mielestä toimivaa. Jotkut esiopettajat tekivät jonkun verran yhteistyötä koulun ja luokanopettajien kanssa. Kävivät esimerkiksi esiopetusryhmän kanssa tutustumassa kouluun yhden aamupäivän ajan. Osa esiopettajista ei ollut lainkaan tekemisissä koulun tai luokanopettajien kanssa.

H3: ...ei se oikeen pelitä..ku nyt otettiin rehtoriin yhteyttä ku ajateltiin että jos me oltas päästy näitten kaa käymään eppuluokassa, ni hän siihen vaan vastas et ei nyt ku ei he oo niinku oman talon sisälläkään saanu sitä käynnistymään

H1: No meillä se itseasissa toimii, kyllä se toimii..et nytkin olen sinne otanu yhteyttä eppuluokan opettajaan , meil on tietty eppuluokka kenen kans me tehään yhteistyötä

Vuorohoitoryhmistä lähtee lapsia usein moneen eri kouluun. Tämä johtuu siitä, että vuorohoittoa ei ole välttämättä ollut lapsen lähipäiväkodissa, ja koulunkäynti aloitetaan kuitenkin lähikoulussa. Saattaa olla, että lapsen luokalle ei tule yhtään tuttua eskarikaveria. Myös koulun kanssa tehtävä yhteistyö oli haastavaa vuorohoidon esiopetusryhmissä.

Esiopetus velvoittavaksi 1.8.2015

Esiopetuksen velvoittavuus 1.8. 2015 alkaen mietitytti haastateltavia paljon. Haastateltavat pohtivat onko velvoittavuus vuorohoidossa ylipäätään mahdollista, ja odottivat kuinka, kaupunki tulee linjaamaan esiopetuksen velvoittavuuden vuorohoidossa.

H3: Kyllähän me vähän puhuttiin, että sitä ei pysty varmaan niin kirjaimellisesti noudattaa.

H2: Nii et se ei kuitenkaan ku sitä ei tulla linjaamaan valtakunnallisesti ollenkaan ja sitte että mikä on --- paikallinen linjaus ni sitä jäädään odotamaan tietysti.

H1: Nii ja sit mun mielestähän tässä kuitenkin vähän on porsaanreikänsä se että se on velvoittavuus, velvoittavuus siinähan tulee se mutta siinä ei tuu mitään sanktiota kuitenkaan jos et käytä ainut vaan jos ei sitä rupee näkymään kauheesti sitä lasta ni meillähan on velvollisuus ilmottaa vaikka tehdä lastensuojeluilmoitus taikka kysellä vähän perään sitte että mikä on

Erityisesti haastateltavia huolestutti lasten jaksaminen ja se, että esiopetuksen velvoittavuus tulisi mahdollisesti pidentämään jo ennestäänkin pitkiä hoitopäiviä.

H2: Että kyllä se jotenki raadolliselta tuntuu et jos oot lauantain ja sunnuntain päivähoidossa ja sit viis päivää putkeen pitää vielä esiopetukseen tulla.

H5: eei,että mitä se sitte tarkoittaa ja sit nimenomaan just tätä et jos lapsi on lauantaina ja sunnuntaina päiväkodissa,ni pitääkö hänen tulla tänne sitte arkena se kuitenkin ne kaks esiopetuspäivää myöskin korvaamaan jollain tavalla ,että niinku seittämän päivän työviikot.

H5:...jos laps on täällä iltakymppiin ni mitenkä se sitten toteutetaan, et ei voi vaatia et se laps on sitten seuraavana aamuna kaheksalta täällä ja varsinkaan jos vanhemmat niinku menee iltavuuroon, ja hengaille kotona ja laps on täällä...

Jokainen haastateltava oli sitä mieltä, että esiopetuksen velvoittavuus tule vaati-
maan paljon suunnittelua ja erityisjärjestelyjä. Haastateltavia huolestutti se, että
riittääkö vuorohoidossa resurssit järjestää esiopetusta riittävästi. Haastateltavat
olivat sitä mieltä, että ainoa vaihtoehto olisi, että esiopetusta järjestettäisiin
myös iltapäivisin. Haastateltavat toivoivat myös, että esiopetuksen velvoitta-
vuuteen tulisi kaupungilta selkeät linjaukset.

H1: ...että kyllähän se siinä mielessä on mahdollista toteuttaa jos se niinku resurssoidaan henkilökunnan kanssa ja sit toisaalta saadaan niinku tavallaan sitä vertaisryhmää myös sinne iltapäivään ni kyllä se on mahdollista että toimii se aamupäivä ja iltapäiväeskari

H6: et ainoo mitä mä just mietin, et se on sit jotaki, et meillä on joku esiopetusaika klo.16-17,mutta millä tavalla se sitte käytännössä järjestetään saako siihen resursseja ,että mitenkä se näillä resursseilla pystytään niinku tekemään .

K: Ja jotenki siis niinku ite kyllä toivoo,että siihen tulee niinku ihan siis sellaset selkeet linjaukset mitä se tarkoittaa vuorohoidon osalta ,että ja että nimenomaan pidettäs kuitenkin mielessä se lapsen näkökulma myös niitten vapaa päivien ja levon kannalta

Haastateltavat jäivät odottelemaan tarkempia ohjeistuksia ja linjauksia siitä mitä esiopetuksen velvoittavuus vuorohoidon osalta tarkoittaa.

6 POHDINTA

Tutkimukseni tavoitteena oli selvittää vuorohoidossa työskentelevien lastentarhanopettajien näkemyksiä esiopetuksen toteuttamisesta vuorohoidossa. Esiopetuksen toteuttaminen vuorohoidossa on haastavaa. Isoin haaste on lasten vaihtelevat hoitoajat, lapset ovat paikalla epäsäännöllisesti. Esiopetustoiminnan toteuttaminen vaatii paljon suunnittelua, ja aina tulee olla valmis joustamaan suunnitelmasta, koska muutokset ovat tyypillisiä vuorohoidossa. Haasteista huolimatta esiopetusta toteutettiin tutkimuspäiväkodeissani monipuolisesti. Esiopetus oli toiminnallista, ja lapsen osallisuus huomioitiin toiminnan suunnittelussa. Seuraavaksi tarkastelen tutkimukseni tuloksia suhteessa aiempiin tutkimuksiin. Arvioin myös tutkimukseni luotettavuutta, sekä pohdin millaisia jatkotutkimuksia tutkimukseni pohjalta voisi tehdä.

6.1 Esiopetus vuorohoidon vaihtelevassa arjessa

Päällimmäiseksi ajatukseksi minulle tulee mieleen, kun nyt ajattelen tutkimustani niin vaihtelevuus. Vuorohoito ja esiopetus osana sitä, on hyvin vaihtelevaa. Hoitoajat vaihtelevat, työvuorot vaihtelevat, lapsiryhmissä tapahtuu muutoksia ja toiminta on joustavaa ja vaihtelevaa. Myös se, miten esiopetus järjestettiin, eri päiväkodeissa vaihteli. Esiopetusikäisten lasten määrä vuorohoidossa vaihteli vuosittain, samoin se millaisia hoitoaikoja lapsilla oli. Jonain vuona hoitoajat painottuivat selkeästi aamuun, tällä hetkellä lapsia oli taas hoidossa eniten iltapäivisin ja iltaisin.

Yle uutiset teki (2016) vuorohoidon järjestämistä koskevan kyselyn Uudenmaan kuntien varhaiskasvatusjohtajille. Kyselyn mukaan vuorohoidon käytänteissä ja linjauksissa on paljon vaihtelua eri kuntien välillä. Lasten hoidon tarve vaihtelee paljon, mikä vaikuttaa myös työvuorojen sekä toiminnan suunnitteluun. Kyselyyn osallistuneet varhaiskasvatusjohtajat toivoivatkin yhteisiä keskusteluja ja niiden myötä yhteisiä ohjeistuksia vuorohoidon järjestämiseen. Esimerkiksi siihen miten esikoululaisten opetus järjestetään tai kuinka monta työntekijää tarvitaan mihinkin vuoroon. Myös tutkimukseeni osallistuneet lastentarhanopettajat toivoivat, että vuorohoidon käytänteitä ja kokemuksia jaettaisiin enemmän. Hyviä ja toimivia käytäntöjä haluttaisiin jakoon, ja keskustelu vertaisryhmässä olisi tervetullutta. Lisäksi he toivoivat, että vuorohoitoon tulisi valtakunnallisesti yhtenäisempiä linjauksia.

Vuorohoidon vaihteleva arki vaatii kykyä joustaa niin lapselta kuin aikuiseltakin. Kun katsotaan asiaa lapsen kannalta, niin joustamista vaaditaan ainakin päivärytmissä, aikuisten vaihtuvuudessa, sekä vertaissuhteissa. Vuorohoitoryhmille on tyypillistä ns. keskeyttämisen kulttuuri. Aina joku tulee paikalle tai lähtee kesken toiminnan. Joku vaihtaa päiväkotia kesken kauden, joku taas tulee uutena lapsena ryhmään. Tämä vaihteleva arki heijastuu hyvin moneen asiaan. Kaverisuhteita on vaikeampi muodostaa, ja toimintaan on vaikea tulla kesken kaiken mukaan.

Myös Kalliala (2012, 83-85) kritisoi vanhempien tapaa tuoda lapsi mihin aikaan vaan päiväkotiin. Kalliala on sitä mieltä, että päiväkodeissa vallitsee nykyisin keskeyttämisen kulttuuri, on sallittua keskeyttää lähes mikä toiminta tahansa. Kalliala toivoisi, että keskeyttämisen kulttuuriin puututtaisiin päiväkodeissa tiukasti. Lapsella tulee olla oikeus osallistua toimintaan ilman keskeytyksiä.

Esiopetus on totuttu näkemään klo. 8-12 välillä tapahtuvana toimintana. Lapsi joka tarvitsee vuorohoitoa ei kuitenkaan voi olla aina paikalla tuona aikana. Lapsella saattaa olla myös pitkiä vapaa jaksoja, tai hän saattaa olla useamman yön peräkkäin hoidossa. Nämä seikat heijastuvat myös lapsen kaverisuhteisiin.

On haastavaa luoda ystävyyssuhteita, jos käy päiväkodissa vaan nukkumassa. Ystävyyssuhteet ovat kuitenkin tärkeä osa lapsen hyvinvointia. Ystävyyssuhteen myötä lapsi saa tunteen keskinäisestä yhteydestä ja ryhmään kuuluvuudesta. Ystävyyssuhde voi toimia myös oppimisen tukena, ja sen myötä vaikuttaa positiivisesti lapsen kehitykseen. (Koivula, 2013, 34) Yhteistoiminta on oppimisen ja kasvun perusta, sekä peruspilari esiopetuksen laadulle. Yhteistoiminta on esiopetuksessa lasten keskinäistä sekä myös lasten ja aikuisten välistä vuorovaikutusta. (Hujala, 2002, 64)

Tutkimuksessani selvisi, että jotkut vuorohoitoa käyttävistä perheistä, olivat päätyneet sellaiseen ratkaisuun, että lapsi osallistui esiopetukseen aamupäivällä, vaikka hoidontarve olisi oikeasti ollut illalla. Tällöin lasta hoiti illalla joku muu kuin lapsen vanhempi. Se, että lapsella on useita eri hoitajia, onkin tyypillistä vuorohoidon lapsille. Tämä kävi ilmi myös 24/7 tutkimushankkeen myötä. Epätyypillisinä työaikoina työskentelevät vanhemmat käyttivät muita vanhempia useammin lastenhoidossa apuna ystäviä, isovanhempia, muita sukulaisia tai palkattuja lastenvahteja. (Perheet 24/7b. Perheet 24/7-tutkimuksen tuloksia, 2015)

Vuorohoitoa ei aina ole järjestetty lapsen lähipäiväkodissa. Tämä tarkoittaa sitä, että lapsen hoitomatka muodostuu usein pitkäksi, mikä pidentää osaltaan myös lapsen hoitopäivää. Se, että lapsi osallistuu esiopetukseen jossain muualla kuin lähipäiväkodissa tarkoittaa myös sitä, että lapsen esiopetusryhmästä ei välttämättä lähde lapsia samaan kouluun kuin lapsi itse. Tutkimuksessani nousi esiin myös se, että lapsen lähikoulun kanssa tehtävä yhteistyö on haastavaa vuorohoidon esiopetuksessa, koska lapsia lähtee vuorohoidosta niin moneen eri kouluun.

Lapsen jaksaminen, vireystila ja sen hetkiset voimavarat on huomioitava vuorohoidon toiminnassa. Lapsi on saattanut olla edellisenä iltana hoidossa myöhään, ja tulla aamulla aikaisin takaisin hoitoon. Tämä heijastuu väkisinkin lapsen toimintaan. Jaksako lapsi keskittyä toimintaan vielä puoli kahdeltatoista,

jos on ollut edellisenä iltana hoidossa yhdeksään saakka ja herännyt seuraavana aamulla viideltä? Vuorohoidossa onkin tärkeää huolehtia, että lapsi saa päivän aikana riittävästi lepoa. Myös aiemmissa vuorohoidon tutkimuksissa on todettu, että vanhemmat kokevat lapsen hyvinvoinnin heikkenevän epätyypillisen työajan vuoksi. Vanhemmat kokivat mm, että lapset häiriintyvät rytmin muutoksista ja vaihteluista. Lapset kärsivät vanhempien mielestä myös aikaisista aamuhätyksistä, yöhoidosta sekä pitkistä ”tarhaputkista”. (Kekkonen ym. 2014, 56; De Schipper, Tavecchio, Van IJzendoorn, & Linting 2003,300-304, 313, 321-320-327). Tutkimukseeni osallistuvat lastentarhanopettajat huomioivat hyvin lapsen jaksamisen. Suunniteltua toimintaa muutettiin, jos lapsen vireystila sitä vaati. Lapselta ei vaadittu liikoja. Haastattelemani lastentarhanopettajat olivat oivaltaneet hyvin sen, että oppimisesta tulee jäädä lapselle myönteinen kokemus. Väkisin tekeminen ja pakko, eivät kuulu esiopetuksen oppimiseen. Useiden aiempien tutkimusten myötä on myös todettu, että lapset oppivat parhaiten silloin kun heidän on hyvä olla. Lapsella on hyvä olla, kun hänen perustarpeensa on tyydytetty (uni, lepo, ravinto) ja hän tuntee niin fyysisesti kuin psyykkisestikin olonsa turvalliseksi. (Hujala, 2001, 64)

6.2 Esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttamisen haasteet vuorohoidossa

Esiopetuksen opetussuunnitelman toteuttaminen on haastavaa vuorohoidossa. Kuinka kasvattaa ja opettaa lasta, jota ei juuri koskaan kohtaa. Paineet ovat kuitenkin kovat, esiopetuksen opetussuunnitelmaa tulee noudattaa, esiopetusta on annettava 700 tuntia vuodessa. Erilaisia havainnoiteja, koonteja ja testejä olisi myös ehdittävä tekemään. Puhumattakaan isänpäivä- tai äitienpäivälahjoista, joulujuhlaesityksistä tai muista esiopetusvuoteen perinteisesti kuuluvasta toiminnasta. Vuorohoidon esiopetuksessa korostuukin suunnitelmallisuus, miten toiminta on järjestettävä, jotta tavoitteisiin päästään. Suunnitteleminen on kuitenkin haasteellista, koska sille ei ole aikaa vaihtelevassa arjessa. Ainoastaan yksi haastateltavista kertoi, että heillä on toimivat suunnittelukäytänteet, muut

kokivat yhteisen suunnitteluajan löytämisen haastavaksi. Haasteena oli mm. se, että saman lapsiryhmän työntekijät eivät kohtaa toisiaan päivittäin, eikä aina edes viikoittain. Toive sille, että yhteistä aikaa toiminnan suunnitteluun löytyisi, on kuitenkin suuri. Myös Hujalan (2002) mukaan esiopetuksen lähtökohdana tulisi olla suunnittelu sekä lasten havainnointi. Oppimisen pedagogiikan tulisi rakentua lasten systemaattiselle havainnoinnille sekä siitä saatavalle arviointitiedolle. (Hujala, 2002, 74-76)

Vuorohoitoa tarvitsevilla lapsilla on usein pitkiä hoitopäiviä. Tämä johtuu siitä, että vanhemmilla on vuorotyöstä johtuen pitkiä työvuoroja. Esiopetusaika ei kuitenkaan saisi pidentää lapsen hoitoaikaa. Tutkimukseni myötä ilmeni, että tässä on kuitenkin välillä joustettava, muuten lapsi ei saa esiopetusta riittävästi. Tutkimukseeni osallistuneet lastentarhanopettajat kokivat tämän ristiriitaisena. Toisaalta he halusivat noudattaa esiopetuksen opetussuunnitelmaa ja toisaalta heillä oli huoli lapsen jaksamisesta.

Jäin pohtimaan sitä, seuraako vuorohoidon ja esiopetuksen yhdistämisestä mitään hyvää. Haastateltavat nostivat esiin lähinnä vain vuorohoidon ja esiopetuksen yhdistämiseen liittyviä haasteita. Tosin esiopetussuunnitelmaa kyllä noudatettiin ja toiminta vaikutti olevan laadukasta ja monipuolista. Aiemmissa tutkimuksissa on kuitenkin havaittu, että vuorohoidossa on paljon myös lapsen kehitystä tukevia piirteitä. Esimerkiksi Siippainen (2012, 118) havaitsi kerätesään vuorohoidosta aineistoa väitöskirjaansa, että lapsi saa hyvin yksilöllistä huomiota vuorohoidossa. Äärivuorot (aikaiset aamut, illat) ovat hyvin rauhallisia, ja lapsi saattaa olla jopa yksin hoidossa, jolloin hän saa aikuisen jakamattoman huomion. Siippaisen mielestä vuoropäiväkodissa oli myös erityisen rento ja kodinomainen tunnelma. Siellä katseltiin yhdessä pikku kakkosta, harjattiin hiuksia ja pestiin hampaita. Toiminta oli väljää ja lasten toiveet huomioon otettavaa. Nämä seikat eivät nousseet tutkimuksessani esiin. Ajattelen kuitenkin, että nämä seikat ovat olemassa myös vuorohoidon esiopetusikäisillä lapsilla. Haastatteluni oli kuitenkin rajattu esiopetuksen järjestämiseen, ja opetussuunnitelman toteuttamiseen. Nämä vuorohoidon positiiviset puolet jäivät tavallaan

haastatteluni ulkopuolelle. Siippaisen aineistossa (2016, 120) nämä minun tutkimukseeni liittyvät ns. akateemiset valmiudet jäivät puolestaan vähälle huomiolle. Siippainen luokittelee akateemisiin valmiuksiin esimerkiksi sisältöalueiden tai kynäotteen harjaannuttamisen. Siippaisen aineistossa oppimiseen liittyvä toiminta oli yhdessä arkisten asioiden tekemistä kuten pelaamista tai lukemista.

Tutkimukseni tuotti hyvin tietoa siitä mitä on esiopetus vuorohoidossa. Miten se järjestetään, mitä piirteitä siihen liittyy, ja miten sitä tulisi kehittää.

6.3 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Kuulan (2006) mukaan tutkijan tulee noudattaa hyviä toimintatapoja kuten rehellisyyttä, huolellisuutta ja tarkkuutta sekä tutkimustyössä että tulosten esittämisessä. Tutkimuksen luotettavuutta lisää myös se, että tutkimus on huolellisesti suunniteltu, toteutettu ja raportoitu. Tuomen ja Sarajärven (2009, 135) mukaan tutkijan oma asema on tärkeää huomioida tutkimuksen kulussa. Tutkijan on tärkeää pohtia tutkimuksen tekemistä myös omalta kannaltaan katsottuna. Mitä tutkija itse ajattelee tutkimuksen tärkeydestä, tai onko tutkijalla jotain ennako-oletuksia tutkimukseen liittyen. Olen itse työskennellyt vuorohoidon esiopetusryhmässä, joten minulla oli jo jonkunlainen käsitys tutkimusaiheestani. Oman työkokemukseni myötä aiheesta muotoutui minulle erityisen tärkeä. Vaikka minulla oli jonkunlainen ajatus esiopetuksen toteuttamisesta vuorohoidossa, kykenin mielestäni kuitenkin tekemään tutkimuksen avoimesti ilman ennako-oletuksia. Tähän vaikutti se, että siitä, kun itse työskentelin vuorohoidossa, on kulunut jo vuosia, ja lisäksi vuorohoito on järjestetty eri tavoin eri päiväkodeissa, joten en voinut tietää tai olettaa mitä vastauksia saan tutkimuskysymyksiini.

Ihmisiin kohdistuvan tutkimuksen eettisen perustan muodostavat ihmisoikeudet. Tutkittavalle on selvitettävä tutkimuksen tavoitteet, menetelmät sekä tutkimukseen liittyvät riskit. Tutkimukseen osallistumisen tulee olla vapaaehtoista,

ja tutkittavalla on oikeus keskeyttää tutkimus niin halutessaan. Tutkijan tehtävänä on varmistaa, että tutkimukseen osallistujat tietävät, mistä tutkimuksessa on kyse. Tutkimukseen liittyvien tietojen tulee olla luottamuksellisia, eikä niitä luovuteta ulkopuoliselle. Tutkimuksessa ei kerrota osallistujien nimiä, elleivät he ole antaneet siihen erikseen lupaa. Tutkijan tulee olla vastuuntuntoinen ja noudattaa antamiaan lupauksia. (Tuomi & Sarajärvi, 2009, 129) Tutkimukseeni osallistuneet lastentarhanopettajat osallistuivat tutkimukseen vapaaehtoisesti. Olin kertonut heille sähköpostitse tutkimuksestani ja kysynyt halukkuutta osallistua siihen. Kerroin heille tutkimuksen toteuttamisen vaiheista sekä heidän merkityksestään tutkimukselle. Myös Tuomi ja Sarajärvi (2009, 128-130) toteavat, että tutkijan tulee kertoa tutkittavalle tutkimuksen tarkoitus ja se, mihin tutkittavalta kerättyä tietoa käytetään. Haastattelun aluksi pyysin heiltä myös kirjallisen suostumuksen tutkimukseen osallistumisesta (LIITE2). Kaikki tutkimuksessa esiintyvät nimet on muutettu. Kuula (2006, 130) toteaaakin, että kun kyseessä ei ole mitenkään erityisen arkaluonteinen aineisto, niin aineiston anonymisointiin riittää haastateltavien suorien tunnisteen (nimet, kuvat, soitteet) poistaminen tai muuttaminen.

Laadullisessa tutkimuksessa tutkimuksen toteuttamista ja tutkimuksen luotettavuutta ei voida pitää toisistaan erillisinä tapahtumina. Luotettavuuden kriteeri on tutkija itse ja hänen rehellisyytensä. Tämä tarkoittaa sitä, että tutkijan on itse arvioitava tutkimuksensa luotettavuutta jokaisen tekemänsä valinnan kohdalla. (Eskola & Suoranta 2000, 208, 210, 211) Luotettavuuden arviointia tehdään siis koko tutkimuksen ajan. Luotettavuutta arvioidaan suhteessa teoriaan, analyysitapaan, tutkimusaineiston ryhmittelyyn, luokitteluun, tutkimiseen, tulkintaan, tuloksiin ja johtopäätöksiin. Tutkimuksen luotettavuutta voidaan arvioida sen uskottavuuden, siirrettävyyden, varmuuden ja vahvistavuuden kautta. Uskottavuudella tarkoitetaan sitä, vastaako tutkijan tulkinta tutkittavien käsityksiä. Tutkimukseni uskottavuus on mielestäni hyvä, koska olen pyrkinyt selkeästi tuomaan esille tutkittavien käsityksiä. Käytin tulososiossa paljon myös suoria

lainauksia haastatteluistani. Siirrettävyydellä tarkoitetaan sitä, onko tutkimuksen tulokset mahdollista siirtää toiseen kontekstiin. Mielestäni tutkimuksessani on siirrettävyyden elementtejä. Molemmista haastatteluistani nousi esiin samankaltaisia teemoja, joten uskon, että tulokset olisivat olleet samankaltaiset myös laajemmissa konteksteissa. Varmuudella Tuomi & Sarajärvi (2002, 137) tarkoittavat sitä, että tutkija huomioi tutkimukseen ennustamattomasti vaikuttavat tekijät. Pyrin tutkimuksessani ennakoimaan esimerkiksi mahdollisia haastattelun häiriötekijöitä niin, että varmistin rauhallisen tilan ja ajan haastattelulle. Olin varautunut myös siihen, että videokamera ei toimisikaan moitteettomasti haastattelutilanteessa, ja varannut mukaani puhelimen, jolla olisin voinut jatkaa kesken jäänyttä videointia. Tälle ei kuitenkaan ollut tarvetta, vaan videokamera toimi hyvin, ja haastattelujen laatu oli erinomainen. Varmistuvuudella tarkoitetaan Tuomen ja Sarajärven (2002, 137) mukaan sitä kuinka tehdyt tulkinnat vastaavat ilmiöitä tarkastelluista tutkimuksista. Aiemmissa vuorohoitoon liittyvissä tutkimuksissa on saatu samanlaisia havaintoja kuin itse sain esimerkiksi vuorohoidon kuormittavuuteen liittyen.

Tutkijan on kyettävä kertomaan ja perustelemaan tutkimustekstissään, mistä valintojen joukosta hän on valintansa tehnyt, mitä nämä ratkaisut, miten hän päätyi lopullisiin ratkaisuihin, sekä arvioimaan ratkaisujen tarkoituksenmukaisuutta tai toimivuutta tavoitteiden kannalta. (Vilkka, 2015,196-197) Olen tutkimuksessani kuvannut tutkimusmenetelmäni ja perustellut, miksi päädyin tekemään tutkimuksen tällä tavoin. Kirjoitin ja kerroin tutkimukseni eri vaiheista avoimesti, lukijan on helppo seurata tutkimukseni etenemistä ja miettiä ovatko tutkimukseeni liittyvät valinnat tarkoituksenmukaisia. Myös Peräkylä (2004, 282-283) painottaa tutkijan rehellisyyttä tutkimusta tehtäessä. Rehellisyydellä tarkoitetaan Peräkylän mukaan sitä, että tutkija kertoo ja kuvaa avoimesti tutkimukseen liittyvät valintansa ja tutkimuksen tekotavan. Myös Pietarisen (2002, 58, 62, 64-65) mielestä hyvään tutkimusetiikkaan kuuluu olennaisesti tutkijan rehellisyys. Tutkijan tulee käyttää lainauksia tutkimuksessaan rehellisestä, ja

toisen tutkijan tekstiä lainatessa tulee käyttää lähdeviitteitä. Tutkimuksen tulosten raportoinnissa on tärkeää huomioida, että tulososiossa raportoidaan vain se tieto mikä on sidoksissa tutkimusaineistoon. Tulosten raportoinnissa käytin paljon havainnollistavia lainauksia haastatteluista.

Laadullinen tutkimus perustuu tutkijan avoimeen subjektiviteettiin ja sen myöntämiseen, että tutkija on tutkimuksensa keskeinen tutkimusväline. Kvalitatiivisessa tutkimuksessa tärkein luotettavuuden kriteeri onkin tutkija itse ja näin ollen luotettavuuden arviointia liittyy koko tutkimusprosessiin. Tästä johtuen laadulliset tutkimusraportit ovat yleensä henkilökohtaisempia, ja sisältävät enemmän tutkijan omaa pohdintaa kuin määrälliset tutkimusraportit. (Eskola & Suoranta 1999, 211.) Pyrin tutkimusta tehdessäni arvioimaan omaa objektiivisuuttani esimerkiksi miettiessäni tutkimustehtäviä ja aineistonkeruumenetelmiä. Tavoitteenani oli tuoda esiin lastentarhanopettajien ajatuksia esiopetuksen toteuttamisesta vuorohoidossa mahdollisimman totuudenmukaisesti. Tutkimustani varten hain tutkimusluvan kaupungilta. Videoin kaikki tutkimushaastattelut.

Tutkimustuloksia kirjoittaessani pyrin tekemään sen niin, ettei kukaan tutkimukseen osallistuneista ole tunnistettavissa. Haastattelemani henkilöiden nimet vaihdetaan tunnistettavuuden estämiseksi eli tutkittavat anonymisoidaan. (Kuula, A. 2006,200.)

Aineiston analyysissä yritin välttää aineiston ylitulkintaa. Käytin haastatteluiden vastauksia sanatarkasti, jotta vastauksia olisi helpompi tulkita, ja ne olisivat luotettavasti esitettyjä. Haastattelujen tekninen toteutus oli tutkimuksessani erinomainen. Videointien laatu oli hyvä ja selkeä, mikä helpotti litterointia. Nämä seikat paransivat osaltaan tutkimukseni luotettavuutta. Toisaalta päiväkodeista on vaikea löytää täysin rauhallista tilaa, päiväkodin arki kiireineen saattoi häiritä haastateltavien keskittymistä.

Eettisiä periaatteita kunnioittaen tutkimuksen haastattelut ja muu siihen liittyvä aineisto tuhotaan asianmukaisesti tutkimuksen valmistuttua.

6.4 Tutkimuksen merkitys ja jatkotutkimusmahdollisuudet

Vuorohoitoa on tutkittu vain vähän niin Suomessa kuin kansainvälisestikin, joten tutkimukseni lisää tietämystä vuorohoidosta. Tutkimukseni myötä myös vuorohoidon esiopettajat saavat äänensä kuuluville. Tutkimushaastatteluistani kuuluu ”arjen ääni”, joka on tärkeää nostaa esiin vuorohoidosta puhuttaessa.

Jatkossa olisi mielenkiintoista tutkia aihetta vielä laajemmin. Tässä tutkimuksessa aineisto oli melko pieni, aineistoa voisi kerätä enemmän ja tehdä vertailuja eri kuntien välillä. Olisi mielenkiintoista tehdä samankaltainen tutkimus sellaisessa kunnassa, jossa esiopetus onkin järjestetty koulun yhteydessä ja vuorohoito esimerkiksi ryhmäperhepäiväkodissa. Lisäksi tutkimus olisi hyvä toteuttaa nyt kun esiopetus on ollut velvoittavaa reilun vuoden ajan. Olisi mielenkiintoista selvittää, toiko velvoittavuus mukanaan muutoksia vuorohoidon esiopetukseen. Onko lasten oltava nyt säännöllisemmin paikalla kuin aiemmin?

Esiopetusta vuorohoidossa olisi hyvä tutkia myös lasten ja vanhempien kannalta katsottuna. Mitä vuorotyö ja esiopetus tarkoittavat perheen kannalta katsottuna? Miten lapset kokevat esiopetuksen vuorohoidossa? Mitä lapset ajattelevat kouluun lähdöstä, kun ovat osallistuneet vuorohoidon esiopetukseen. Millaisia ajatuksia lapsen kouluun lähteminen herättää vuorotyötä tekevissä vanhemmissa?

Lisäksi tutkimukseeni osallistuneilta lastentarhanopettajilta nousi vahva toive vuorohoidon esiopetukseen liittyvien hyvien käytänteiden jakamisesta. Tämä tarkoittaisi vuorohoidon esiopettajien verkostoitumista. Yhteisiä palavereita, aikaa yhteiselle keskustelulle ja suunnittelulle.

LÄHTEET

- Ahvenainen, O., Ikonen, O. & Koro, J. 1994. Erityispedagogiikka 2. Erityiskasvatuksen käytäntö. WSOY, Helsinki.
- Alasuutari M., Markström A-M. & Vallberg- Roth., C. 2014. Assessment and documentation in early childhood education. Routledge. London.
- Alasuutari, P. 2011. Laadullinen tutkimus 2.0. Vastapaino, Tampere.
- Antikainen, A., Rinne, R. & Koski, L. 2006. Kasvatussosiologia. WSOY, Helsinki.
- Bardy, M., Salmi, M., & Heino, T. 2001. Mikä lapsiamme uhkaa?: Suuntaviivoja 2000-luvun lapsipoliittiseen keskusteluun. Stakes, Helsinki.
- Bredenkamp, S., & Rosegrant, T. (Eds.). (1992). Reaching potentials: Appropriate curriculum and assessment for young children (Vol. 1). National Association for the Education of Young Children. Washington, DC
- Brotherus, A., Hytönen, J. & Krokfors, L. 2002. Esi- ja alkuopetuksen didaktiikka. Sanoma Pro, Helsinki.
- Duffy B., 2014. The early years curriculum. Teoksessa Pugh & Duffy. Contemporary issues in the early years. 6th edition. Sage, London.
- De Schipper, J. C., Tavecchio, L. W. C., Van IJzendoorn, M. H & Linting, M. A. 2003. The relation of flexible child care to quality of center day care and children's socio-emotional functioning: A survey and observational study. *Infant Behavior & Development*, 26 (3), 300-325.

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet. 2014.

saantitapa http://www.oph.fi/download/163781_esiopetuksen_opetussuunnitelman_perusteet_2014.pdf

Eskola, J. & Suoranta, J. Johdatus laadulliseen tutkimukseen. 1998. Gummerus, Jyväskylä.

Friman, T. Vuorotyössä hypätään löytyviin saappaisiin, Lastentarha 5/2004

File, N., Mueller, J & Wisneski, D. 2012. Curriculum in early childhood education : re-examined, rediscovered, renewed. Routledge, New York.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2000. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki University Press, Helsinki.

Hevonoja, J.2013. Perheissä 24/7-arki yleistyy - miten pärjäävät lapset? saantitapa <http://yle.fi/uutiset/3-6925882> julkaistu 10.11.2013.luettu 18.10.2016

Hoorn, J., Nourot, P., Scales, B. & Alward, K. 2011. Play at the Center of the Curriculum.Pearson, California.

<http://www.minedu.fi/OPM/Verkkouutiset/2015/05/esiopetus.html>

Hujala, E., Parrila, S., Lindgren, P., Nivala, V., Tauriainen, L. & Vartiainen, P. 1999.Laadunhallinta varhaiskasvatuksessa. Oulun yliopisto,Oulu.

Hujala, E. 2002. Uudistuva esiopetus. Gummerus, Jyväskylä .

Jantunen, M., 2011. Lapsilähtöinen kasvatus: Teoksessa Lautela, R. & Jantunen, T. Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi, Livonia Print Latvia.

Jantunen,T., 2011. Esikouluikäisen oppimisen luonne: Teoksessa Lautela, R. & Jantunen, T. Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi, Livonia Print Latvia.

Kalliala, M. 2011. Look at me! Does the adult truly see and respond to the child in Finnish day-care centres? European Early Childhood Education Research Journal 19 (2), 237-253.

- Kalliala, M., 2011. Leikkivä kuusivuotias: Teoksessa Lautela, R. & Jantunen, T. Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi, Livonia Print Latvia.
- Kartovaara, L., & Sauli, H. 2000. Suomalainen lapsi. Tilastokeskus. Helsinki.
- Kekkonen, M., Rönkä, A., Laakso, M-L, Tammelin M & Malinen, K. 2014. Lapsiperheet 24/7 taloudessa: Teoksessa Lammi- Taskula, J. & Karvonen, S. Lapsiperheiden hyvinvointi 2014. Juvenes Print- Suomen yliopistopaino oy, Tampere.
- Kelly, A.v. 2004. The Curriculum. Theory and practice. Fifth Edition. Sage, London.
- Kelly, A.V. 2009. The Curriculum. Theory and Practice. 6th edition. Sage, London.
- Kinos, J. & Palonen, T. 2013. Selvitys esiopetuksen velvoittavuudesta. Opetus- ja kulttuuriministeriö. Koulutuspolitiikan osasto.
- Kiviniemi, K. 2010. Laadullinen tutkimus prosessina. Teoksessa Aaltola, J. & Valli, R. Ikkunoita tutkimusmetodeihin II. PS-kustannus, Juva.
- Koivula M., 2013. Yhteisöllisyyden rakentuminen päiväkodin arjessa. Teoksessa Pienten piirissä yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. PS-kustannus, Juva.
- Kola-Torvinen, P. 2010. Esiopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus. Teoksessa Esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmajärjestelmän toimivuus. Sulonen,H., Heilä-Ylikallio,R., Juntila,N., Kola-Torvinen, P., Laine, T., Ropo, E., Suortamo,M., Knubb-Manninen, G. & Korkeakoski, E.. Bookwell oy, Jyväskylä
- Korhonen, R., Rönkkö, M-L. & Aerila, J. (toim.) 2010. Pienet oppimassa. Kasvatuksellisia näkökulmia varhaiskasvatukseen ja esiopetukseen. Uniprint,Turku.
- Kronqvist, E-L. & Kumpulainen, K. Lapsuuden oppimisympäristöt. Eheä polku varhaiskasvatuksesta kouluun. 2011. WSOY, Helsinki.
- Kuula, A. Tutkimusetiikka. 2006. Gummerus, Jyväskylä.

- Laine, K. & Tähtinen, J. (toim.) 1999. Oppimisen ohjaaminen esi- ja alkuopetuksessa. Painosalama Oy, Turku.
- Laine, T. 2015. Miten kokemusta voidaan tutkia?: Fenomenologinen näkökulma. Teoksessa. Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 2, Näkökulmia aloittelevalle tutkijalle tutkimuksen teoreettisiin lähtökohtiin ja analyysimenetelmiin. 4.uud.p. PS- Kustannus. Bookwell, Juva.
- Lasten päivähoiton tilannekatsaus – syyskuu 2005. Helsinki. Sosiaali- ja terveysministeriön selvityksiä. Wsoy, Helsinki.
- Lautela, R., 2011. Kuusi kuvaa: Teoksessa Lautela, R. & Jantunen, T. Lapsilähtöinen esiopetus. Tammi, Livonia Print Latvia.
- Lehtinen, A-R. 2000. Lasten kesken. Lapset toimijoina päiväkodissa. Jyväskylän yliopistopaino, Jyväskylä.
- Li, J., Johnson, S., Han, W-J., Andrews, S., Kendall, G., Strazdins, L. & Dockery, A. 2012. Parent's nonstandard work and child wellbeing: A critical review of the existing literature. The center for labour market research. 2012/2.
- Lummelahti, L. 2004. Arviointi yksilöllisen esiopetuksen perustana: Teoksessa arvioidaan yhdessä näkökulmia arviointiin varhaiskasvatuksessa. Tammi, Tampere.
- Malinen, K., Dahlblom, T., Peltoperä, K. & Rönkä, A. (2016) Osaamista ja hyvinvointia vuorohoidon henkilöstölle. Lastentarha. 2/16
- Marjanen, P., Ahonen, J. & Majoinen, L. 2013. Vertaissuhteet ja yhteisöllisyys. Teoksessa. Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. Pienten piirissä yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille. Bookwell Oy, Juva.
- Mason, J. 2002. Qualitative researching. Sage Publications, London
- Mc Kernan, J. 2008. Curriculum and imagination. Process theory, pedagogy and action research. Routledge, London.

- Metsämuuronen, J. 2003. Tutkimuksen tekemisen perusteet ihmistieteissä (2.uud.p. ed.). International Methelp, Helsinki.
- Nironen, S. (2016) Vuoropäivähoidon järjestämisessä yhtä monta tapaa kuin toimijaa: "Asettaa lapset ja perheet eriarvoiseen asemaan". Yle uutiset. <http://yle.fi/uutiset/3-9164218> luettu 2.11.2016
- Niikko, A. 2001. Esiopetuksen pitkätaival. University Press, Joensuu.
- Ojala, M. 2015. Varhaiskasvatus, esiopetus ja koulun alku lapsen oppimisen ja kehittymisen näkökulmasta. Unigrafia Oy, Helsinki.
- Onnismaa, E-L. 2010. Lapsi, lapsuus ja perhe varhaiskasvatusasiakirjoissa 1967-1999. Yliopistopaino, Helsinki.
- Opetushallitus 2011. Esiopetuksen toteuttaminen. saantitapa http://www.oph.fi/kouutus_ja_tutkinnot/esiopetus/esiopetuksen_toteuttaminen. Luettu 30.11.2014.
- Parrila, S. 2006. Perhepäivähoidon kehittämishaasteita. Sosiaali- ja terveysministeriö, Helsinki
- Patton, M. 2002. Qualitative research & evaluation methods. Thousand Oaks (CA): Sage. 3. painos.
- Perheet 24/7b. Perheet 24/7-tutkimuksen tuloksia. Jyväskylän ammattikorkeakoulu. Saatavana www.muodossa: http://www.jamk.fi/globalassets/tutkimus-ja-kehitys--research-and-development/tki-projektien-lohkot-ja-tiedostot/perheet-24_7/41266_perheet_24-7_raportti.pdf. viitattu 2.11.2016
- Perusopetuslaki, säädös 422/2012 saantitapa <http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2012/20120422> luettu. 28.10.2016
- Peräkylä, A. 2004. Reliability and validity in research based on naturally occurring social interaction. Teoksessa D. Silverman (toim.) Qualitative research: theory, method and practice. 283–304. 2nd Edition. Sage, London.
- Pietarinen, J. 2002. Eettiset perusvaatimukset tutkimustyössä. Teoksessa S. Karjalainen, V. Launis, R. Pelkonen & J. Pietarinen. (toim.) Tutkijan eettiset valinnat. Gaudeamus, Helsinki

- Poikonen, P-L. 2003. "Opetussuunnitelma on sitä elämää". Päiväkoti-kouluyhteisö opetus-suunnitelman kehittäjänä. Jyväskylä Studies in Education, Psychology and Social Research 230.
- Rantala, I., 2015. Laadullisen aineiston analyysi tietokoneella. Teoksessa Ikkunoita tutkimus-metodeihin 2. PS- kustannus, Juva.
- Rusanen, E. 1995. Ongelmalapset päivähoidossa? Tutkimus kasvatuskäytäntöjen kehittämi-sestä päiväkodissa ja perhepäivähoidossa. Suomen kuntaliitto, Helsinki.
- Ruusuvuori, J. & Tiittula L. 2005. Haastattelu tutkimus, tilanteet ja vuorovaikutus. Vasta-paino, Tampere.
- Salmivalli, C. 2005. Kaverien kanssa. Vertaissuhteet ja sosiaalinen kehitys. PS-kustannus, Jy-väskylä.
- Siippainen, A. 2012. "Se tietynlainen vapaus että lapset tietää että koko talo on tyhjä" Vuoro-hoidon joustavat sukupolvisuhteet. Teoksessa Lapset ja nuoret instituutioiden kehyksissä. Pekkarinen, E.& Vehkalahti, K. & Myllyniemi, S.(toim.) Unigravia oy, Helsinki
- Suomen virallinen tilasto (SVT): Esi- ja peruskouluopetus [verkkójulkaisu].ISSN=1799-3709. Helsinki: Tilastokeskus [viitattu: 4.11.2016]. Saantitapa: <http://www.stat.fi/til/pop/> luettu 25.10.2016
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2002. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.
- Tuomi, J. & Sarajarvi, A. 2009. Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi. Tammi, Helsinki.
- Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet.2016.
Saantitapa http://www.oph.fi/download/179349_varhaiskasvatussuunnitelman_perus-teet_2016.pdf
- Verhoef, M., Tammelin M., May, V., Rönkä A. & Roeters A. 2015. Childcare and parental work scheludes: a comparison of childcare arrangements among Finnis, British and Dutch dual-earner families. Community, work & family. 19/3, 261-280.

Vilén, M., Vihunen, R., Vartiainen, J., Sivén, T., Neuvonen, S. & Kurvinen, A. 2006. Lapsuus erityinen elämänvaihe. Wsoy, Helsinki.

Vilka, H. 2015. Tutki ja kehitä. PS-kustannus.,Juva.

Vuorohoidon linjaukset. Jyväskylän kaupunki. 2010. saantitapa

http://www.jyvaskyla.fi/instancedata/prime_product_julkaisu/jyvaskyla/embeds/jyvaskylawwwstructure/57250_vuorohoidon_linjaukset_20121106.pdf luettu
23.8.2015

LIITTEET

LIITE 1 SUOSTUMUS TUTKIMUSHAASTATTELUUN

Jyväskylän yliopisto
 Kasvatustieteiden laitos
 Varhaiskasvatus

SUOSTUMUS TUTKIMUSHAASTATTELUUN

Osallistun tutkimukseen, jossa tutkitaan esiopetuksen toteuttamista vuorohoidossa. Kaikki minua koskeva tieto käsitellään luottamuksella ja henkilötietoni jäävät ainoastaan tutkijoiden haltuun.

Tutkimusmateriaalin kerääminen tapahtuu haastattelemalla. Haastattelut ovat luottamuksellisia. Ne tallennetaan äänitiedostoksi ja kirjoitetaan myöhemmin puhtaaksi sanatarkasti. Puhtaaksi kirjoituksen yhteydessä kaikki nimitiedot muutetaan ja muut tunnistamisen mahdollistavat tiedot poistetaan tai muutetaan. Haastattelumateriaalia käytetään opinnäytetyön raportoinnissa siten, että tekstissä esitetään haastateltavien puheesta sanatarkkoja lainauksia. Viittauksissa haastattelupuheeseen huolehditaan siitä, että puhujia ei ole niiden perusteella mahdollista tunnistaa. Henkilöiden tunnistuksen mahdollistavaa materiaalia ei julkaista. Aineistona käytettäviä äänitallenteita ei esitetä julkisesti missään, vaan ne ovat ainoastaan tutkimuskäytössä ja kahden salasanan takana tiedostona. Tutkimusaineisto hävitetään opinnäytetyön valmistuttua.

Halutessani voin olla yhteydessä tutkimuksen yhteyshenkilöihin, joiden yhteystiedot tutkija jättää minulle saatekirjeessä.

_____ / _____

_____

Haastateltavan allekirjoitus ja nimen selvennys

LIITE 2 työntekijöiden haastattelurunko

Kysymykset työntekijöille

Alkuun taustatiedot: ammattinimike, työkokemus, työkokemus vuorohoidon esiopetuksesta

1. Millä tavoin esiopetus on järjestetty vuorohoitoa tarvitsevien lasten kohdalla päiväkodissanne?

2. Kerro esimerkki yhden vuorohoitoa tarvitsevan lapsen hoitovuoroista/hoitoajoista viikon aikana

- Miten vaikuttaa esiopetukseen, vertaissuhteisiin, tiedonkulkuun, havainnointiin

3. Miten ajattelet esiopetuksen opetussuunnitelman toteutuvan vuorohoidossa?

4. Esiopetus velvoittavaksi 1.8. 2015 mitä ajatuksia tämä herättää sinussa, kun ajattelet esiopetuksen järjestämistä vuorohoidossa ?

- onko esiopetuksen opetussuunnitelmaa mahdollista toteuttaa, jos lapsella on säännöllinen vuorohoidon tarve?

kiitos! =)